

Univerzita Karlova

Filozofická fakulta

Ústav románských studií

Diplomová práce

Bc. Jaroslava Sluková

Všeobecný podmět a impersonálnost v němčině a španělštině
Generic subject and impersonal construction in German and Spanish

Praha 2024

Vedoucí práce: prof. PhDr. Petr Čermák Ph.D.

Poděkování

Na tomto místě bych nejprve ráda poděkovala především vedoucímu mé práce, panu prof. PhDr. Petru Čermákovi, Ph.D., za jeho trpělivost, vstřícnost, ochotu a cenné rady. Dále patří můj velký dík mému manželovi a dětem mimo jiné za trpělivost a podporu.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně, že jsem řádně citovala všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze, dne 20. 7. 2024

Jaroslava Sluková

Abstrakt

V této práci se věnujeme jazykovým prostředkům ve španělštině a němčině, kterými lze vyjádřit impersonálnost. Stručně tento pojem definujeme, charakterizujeme a věnujeme se jeho formálním vyjádřením (v této souvislosti mj. popisujeme roli a funkce podmětu v jednotlivých jazycích a představujeme typologii podmětů souvisejících s impersonálností). Po shrnutí konkrétních systémových prostředků jednotlivých jazyků předkládáme případovou studii konkrétních jevů a statistiku jejich překladů do druhého jazyka. Kromě impersonálnosti španělštiny a němčiny, jež jsou stěžejními tématy práce, se budeme okrajově zabývat i impersonálností v českém jazyce.

Klíčová slova: španělština, němčina, německé „man“, neosobní vyjádření v němčině a španělštině, všeobecný podmět

Abstract

In this work, we focus on linguistic devices in Spanish and German that can be used to express impersonality. We briefly define and characterize the concept and discuss its formal expressions (in this context, we describe, among other things, the role and function of the subject in each language and present a typology of subjects related to impersonality). After summarizing the specific systemic devices of each language, we present a case study of specific phenomena and statistics of their translations into the other language. In addition to the impersonality of Spanish and German, which are the main topics of the work, we will also marginally deal with impersonality in the Czech language.

Keywords: Spanish, German, German "man", impersonal construction in German and Spanish, general subject

Anotación

En este trabajo, nos centramos en los recursos lingüísticos del español y el alemán que pueden emplearse para expresar impersonalidad. Definimos y caracterizamos brevemente el concepto y discutimos sus expresiones formales (en este contexto, describimos, entre otras cosas, el papel y la función del sujeto en cada lengua y presentamos una tipología de sujetos

relacionados con la impersonalidad). Tras resumir los medios sistémicos específicos de cada lengua, presentamos un estudio de casos de fenómenos concretos y estadísticas de sus traducciones a la otra lengua. Además de la impersonalidad del español y alemán, que son los temas principales del trabajo, también trataremos marginalmente la impersonalidad en la lengua checa.

Palabras clave: español, alemán, „man“ alemán, expresión impersonal en alemán y español, sujeto general

Obsah

1. Úvod.....	10
2. Vymezení základních pojmů	12
2.1 Impersonálnost.....	12
2.2 Podmět	12
2.2.1 Nulový podmět	13
2.2.2 Všeobecný podmět.....	14
2.2.3 Neurčitý podmět	14
2.2.4 Formální podmět.....	15
2.3 Věty agentní	15
2.4 Věty deagentní	15
2.5 Neosobní sloveso/neosobní vyjádření	16
2.6 Pasivní konstrukce	18
3. Význam podmětu v jednotlivých jazycích.....	19
3.1 Podmět ve španělském jazyce.....	19
3.1.1 Způsoby vyjádření podmětu	19
3.1.2 Vyjádření podmětu	20
3.2 Podmět v německém jazyce.....	21
3.2.1 Možnosti vyjádření podmětu	21
3.2.2 Vyjádření podmětu	22
3.3 Podmět v českém jazyce	24
3.3.1 Způsoby vyjádření podmětu	24
3.3.2 Subjektový komplement	25
3.3.3 Nutnost vyjádření podmětu.....	26
4. Impersonálnost ve španělštině a systémové prostředky jejího vyjádření	27
4.1 Gramatické prostředky vyjádření impersonálnosti	27
4.1.1 Neosobní SE	27
4.1.2 Reflexivní pasivum SE	27
4.1.3 Hay que	30
4.1.4 Predikát ve tvaru 3. os. pl.	30
4.1.5 Predikát ve tvaru 2. os. sg.	30
4.1.6 Korelativní výrazy	31
4.1.7 Hay / hace	31
4.1.8 Transpozice kategorie osoby a čísla	32
4.2 Lexikální prostředky vyjádření impersonálnosti	33
4.2.1 Neurčité číslovky	33
4.2.2 Uno.....	33

4.2.3	Zájmeno libovoně vymezovací <i>cualquiera</i>	33
4.2.4	Alguien.....	33
4.2.5	Quien.....	34
4.2.6	Quienquiera.....	34
4.2.7	Cada uno / cada cual / cada quien / cada quisque	34
5.	Impersonálnost v němčině a systémové prostředky jejího vyjádření	36
5.1	Gramatické prostředky impersonálnosti	36
5.1.1	Neurčité osobní zájmeno „man“	36
5.1.2	ES.....	41
5.1.3	Neosobní tvary sloves	46
5.1.4	Pasivní konstrukce	46
5.1.5	Rezultativum vyjadřující dostačující až nadbytečné množství vykonané činnosti..	48
5.1.6	Reflexivní konstrukce dispoziční.....	48
5.1.7	Es lässt + sich + infinitiv	49
5.1.8	Sein, bleiben, stehen + zu	49
5.1.9	Es gilt, es gibt, es heißt s infinitivní konstrukcí.....	50
5.1.10	Predikát ve tvaru 2. os. sg.	50
5.1.11	Korelativa u podmětových vět vztažných.....	51
5.2	Lexikální prostředky impersonálnosti	53
5.2.1	Neurčitá zájmena	53
6.	Impersonálnost v češtině a systémové prostředky jejího vyjádření.....	56
6.1	Gramatické prostředky vyjádření impersonálnosti	56
6.1.1	Zvratný tvar slovesný/reflexivum.....	56
6.1.2.	Predikát ve tvaru 2. os. sg.	58
6.1.3	Predikát ve tvaru 3. os. pl.	58
6.1.4	Infinitiv	59
6.1.5	Konstrukce s korelativy	59
6.2	Lexikální prostředky vyjádření impersonálnosti	60
6.2.1	Neurčitá zájmena	60
6.2.2	Ono.....	62
6.2.3	Jeden	63
7.	Případová studie – španělské prostředky vyjádření impersonálnosti	64
7.1	Hay que	64
7.1.1	Modální slovesa	64
7.1.2	Infinitivní konstrukce.....	68
7.1.3	Ostatní jevy	70
7.1.4	Poznámky.....	72

7.1.5 Překlady do češtiny	72
7.2 Neosobní se + substantivum v plurálu	73
7.3 Uno.....	73
7.3.1 Cada uno	75
7.4 Alguien.....	76
8. Případová studie – německé prostředky vyjádření impersonálnosti.....	79
8.1 man.....	79
8.1.1 Překlady do češtiny	81
8.2 Es gilt + zu + infinitiv a jiné vazby.....	82
8.3 Einer.....	86
9. Závěr	87
10. Bibliografie	89

Seznam zkratek

atd. – a tak dále

inf. – infinitiv

např. – například

os. – osoba

pl. – plurál

RAE – Real Academia Española

s. – strana

sg. – singulár

tzn. – to znamená

VF – verbum finitum

1. Úvod

Tématem této diplomové práce je všeobecný podmět a impersonálnost ve španělštině a němčině, tedy v jazycích, které nepatří do téže jazykové skupiny: jeden je jazykem románským, druhý germánským. Při studiu těchto jazyků si lze ale všimnout, že z hlediska typologického volí oba jazyky stejné nebo podobné řešení určitého problému. A právě výzkum shod a odlišností tohoto typu chceme ukázat na vyjadřování impersonálnosti. Pro účely diplomové práce je pochopitelně nejpříhodnější zkoumání odlišností, zkoumání struktur typických jen pro jeden jazyk. Takovým jevem je například německý neurčitý osobní podmět *man*, který ve španělštině nemá izomorfní ekvivalent (a nemá ho ani v češtině). Náš cíl bude ale obecnější: chceme ukázat, jaké možnosti vyjádření impersonálnosti v těchto jazycích existují a proč se používají. V případových studiích se pak budeme věnovat několika konkrétním jevům, např. právě výrazu *man* a jeho protějškům ve španělštině.

Nejprve se budeme zabývat různými definicemi pojmů, které nás budou provázet v celé práci. Jedná se především o různé druhy podmětů a termínů, které souvisí s všeobecným vyjádřením subjektu (při té příležitosti uvidíme, že se vnímání těchto pojmů a někdy i názvosloví v různých odborných zdrojích mírně liší). Hned od začátku budeme při popisu němčiny a španělštiny částečně přihlížet i k češtině, neboť jde o náš mateřský jazyk a je přirozené, že s ním (možná i nevědomě) vše srovnáváme.

Tématem další podkapitoly budou různé funkce a podoby podmětu v obou jazycích. Zvláštní pozornost budeme věnovat tomu, do jaké míry musí být subjekt ve zkoumaných jazycích explicitně vyjádřen – uvidíme, že němčina se v tomto ohledu od španělštiny a češtiny liší. Budeme se zabývat tím, proč tomu tak je – a bude nás zajímat též to, kdy naopak ve španělštině podmět vyjádřen být musí a za jakých okolností se dá v němčině podmět vynechat.

V následujících třech kapitolách budeme mapovat možnosti vyjádření všeobecnosti ve všech třech jazycích, k čemuž nám budou sloužit gramatiky příslušných jazyků. Všechny možnosti rozřadíme podle toho, zda se jedná o gramatickou, nebo spíše lexikální vyjádření. Tento přehled nám také pomůže udělat si představu o tom, do jaké míry zkoumané jazyky využívají stejné, podobné nebo naopak zcela odlišné prostředky.

Materiálová část práce nabídne několik případových studií. Nejprve se budeme zabývat několika konkrétními španělskými výrazy vyjadřujícími impersonálnost, vzápětí budeme věnovat pozornost vybraným konstrukcím německým. Jako zdroj materiálu nám poslouží

paralelní korpus InterCorp v16, konkrétně Core, jenž obsahuje beletristické texty v několika jazycích. Ke každému zkoumanému jevu tak nabídneme statistiku nejčastějších protějšků vyjádření impersonálnosti. Některé výsledky budou doplněny o české překlady, samostatnou analýzu českých prostředků ale provádět nebudeme. Díky těmto studiím se dozvíme, jakými způsoby si poradí jazyk s překlady konstrukcí nebo lexikálních výrazů, které druhý jazyk nemá. Zároveň zjistíme, zda se pro vyjádření impersonálnosti používají skutečně prostředky popsané v gramatikách, nebo zda překladatelé využívají i jiných možností.

2. Vymezení základních pojmů

Aby tato práce byla lépe srozumitelná, uvedeme si nejprve několik důležitých a často používaných pojmů, které souvisí s tématem impersonálnosti. Hned na úvod bychom měli zdůraznit, že pro zpracování této kapitoly použijeme gramatiky třech jazyků, tudíž nejde o jednu koncepci. Může tedy docházet k prolínání pojmů, popř. jinému názvosloví pro totéž. Nutno dodat, že jde primárně o hispanistickou práci, avšak vzhledem k jejímu charakteru budeme nejen v této kapitole uvádět větší množství německých příkladů, které budou všechny přeloženy v poznámkách pod čarou.

2.1 Impersonálnost

Impersonálnost, španělsky *impersonalidad*, ve slovníku odkazuje na přídavné jméno impersonální, které se v „používá se pro tvar slovesa, v němž je děj vysloven, aniž by se určovalo, která osoba jej vykonává; jako ve větě *Říkají, že se budeš ženit* nebo *Příliš mnoho se o tom mluví*. Za neosobní tvary lze považovat také ty, které jsou konstruovány s *uno* nebo s *tú* či *usted* a jsou použity, aniž by přesně odkazovaly na osobu, o níž se mluví: *Jeden důvěřuje a pak...*¹. (Moliner, a-i, s. 1607)

2.2 Podmět

Podmět neboli subjekt je označován v tradičních mluvnicích jako základní větný člen, který spolu s přísudkem tvoří základní skladebnou dvojici, což je základ každé dvojčlenné věty. Moliner, (j-z, s. 2786) ho definuje jako „větný element, který se shoduje v čísle a osobě se slovesem; obvykle se jedná o osobu, zvíře nebo věc, které se připisuje vykonání činnosti, stavu atd., vyjádřeného slovesem.“² Syntakticky je nezávislý, popř. rovnocenný predikátu. Dle Čermáka a Zavadila (s. 437) „je důležitější ze sémantického hlediska (pojmenovává substanci, tj. nositele kvalitativního nebo procesuálního příznaku, predikát se subjektem navíc shoduje v osobě a čísle); predikát je důležitější z hlediska strukturního: povaha a valence predikátu rozhodují o přítomnosti nebo nepřítomnosti subjektu.“ Větu bez podmětu lze sestavit, ovšem bez přísudku nikoli.

Podmět (z ontologického hlediska) může být mimo jiné:

- Agens (životný) aktivního děje
- Kauzátor (neživotný) aktivního děje

¹ Se aplica a la forma del verbo en que la acción se enuncia sin determinar qué persona la realiza; como en „dicen que te casas“ o „se habla demasiado“. Pueden también considerarse formas impersonales las construidas con uno o con tú o usted empleados sin referirse precisamente a la persona a quien se habla: „Uno se fía y después...“

² Elemento de la oración que concuerda en número y persona con el verbo; suele ser la persona, animal o cosa a los que se atribuye la realización de la acción, estado, etc., expresados por el verbo

- Patiens pasivního děje

Vzhledem ke způsobu vyjádření se rozlišuje několik typů – subjekt nominální nebo pronominální explicitní (*Jana čte. – Ona čte.*), dále subjekt pronominální implicitní (*Co dělá? – Čte.*), ty zde ale pro povahu této práce nebudeme dále rozvádět. Čermák a Zavadil rozlišují kromě výše uvedených ještě subjekt nulový a všeobecný.

2.2.1 Nulový podmět

Nulový podmět bývá užíván s neosobním slovesem, jehož tvar je ve 3. os. sg. Věty obsahující neosobní přísudek musí tedy být větami jednočlennými. Těmito neosobními slovesy jsou například slovesa

- Meteorologická (*Llueve. - Hace sol.*)
- Existenční (*Es tarde. - Es de noche.*)
- Stavová (*Está cerrado.*)
- Prezentativní (*Hay mucha gente.*) (Čermák, Zavadil, s. 441, 442)

Neosobní povaha slovesa se dá také vyjádřit takzvanou neosobní konstrukcí s částicí *se*, např. *Se maltrata a los niños* (Čermák, Zavadil, s. 441) Tomuto jevu se ale budeme podrobněji věnovat v kapitole 4.

RAE v souvislosti s typy subjektů hovoří o *sujeto tácito* některými gramatikami nazývaný *nulo, vacío, elidido* nebo *catalizado*, který „ačkoli postrádá fonetické rysy, tvoří část věty [...]. Nevyjádřené podměty, které lze konvenčně znázornit znakem \emptyset , nejsou zájmena, ale mají pronominální vlastnosti, které vyvolávají konkordanci slovesa s číslem a osobou a také rodu a čísla s přídavnými jmény a participii, které se chovají jako atributy“ (Nueva gramática de la lengua española, Manual, s. 643)

\emptyset *Estaban cansadas.*

En todo caso \emptyset no fue sola: fue escoltada por el alcaide y un guardia armado.

\emptyset *Nunca te arrepentiste.*

(Nueva gramática de la lengua española, Manual, s. 643)

Navíc lze doplnit komentář Marii Moliner, která se k výrazu *tácito*, potažmo *sujeto tácito* vyjadřuje následovně: „Používá se na to, co není řečeno, protože je to již pochopeno tím, co bylo řečeno dříve, nebo z jiných důvodů. Často se používá v gramatice: tichý podmět [nebo sloveso] - zamlčený, vyrozuměný.“³ (j-z, s. 2806)

V této souvislosti uvádí Nový encyklopedický slovník češtiny pojem věta s nulovým podmětem „pro struktury, v nichž má sloveso finitní tvary ukazující shodu s podmětem stejné

³ Se aplica a lo que no se dice porque queda ya entendido por lo que se ha dicho antes o por otras causas. Se usa mucho en gramática: sujeto [o verbo] tácito – callado, sobreentendido.

jako ve větách dvojčlenných, ale v nichž nesmí být lexikálně vyjádřen podmět, má-li mít věta zamýšlený význam: *Jmenovali ho docentem* (= nesmí mít podmět, má-li vyjadřovat anonymní agens); *Sedíme rovně* (nesmí mít podmět, má-li vyjadřovat výzvu, tedy ‘sed’me/sed’te rovně’), *S poctivostí nejdál dojdeš* (nesmí mít slovní podmět, má-li vyjadřovat gnómičnou událost, tedy ‘s poctivostí se nejdál dojde’) apod. Zvláštní typ vět s nulovým podmětem představují frazémy: *Petr umí násobilku, jako když bičem mrská.*⁴

2.2.2 Všeobecný podmět

Při všeobecném podmětu bývá přísudek ve 2. os. sg. nebo 3. os. pl.

Abren a las ocho.

Me han robado la maleta.

Trabajas como loco y no ganas casi nada. (Čermák, Zavadil, s. 437, 438)

Akademická gramatika spisovné češtiny popisuje podmět všeobecný jako jeden z typů formálně nevyjádřeného podmětu, který je příznačný pro věty s anonymním konatelem a pro větné frazémy (příslloví, pořekadla). Podobně jako Čermák a Zavadil tvrdí, že přísudek bývá ve formě 2. os. sg. (frazémy) a 3. os. pl. (věty s anonymním agentem). V těchto případech nelze obsadit podmětovou pozici konkrétním lexikálním výrazem dle kontextu nebo komunikační situace.

Koho chleba (ty) jíš, toho píseň (ty) zpívej!

Před chvílí to (oni) hlásili ve zprávách.

„Zavřeli mi (oni) dědečka, a tak chci pryč.“ „Proč ho (oni) zavřeli?“ ptal se starostlivě řidič.

(Akademická gramatika spisovné češtiny, s. 673)

2.2.3 Neurčitý podmět

V češtině je tento typ podmětu zastoupen pronominálním substantivem *to*, neodkazuje ke konkrétní entitě, jelikož není explicitně vyjádřena v předchozí výpovědi ani není zřejmá z komunikační situace. Stejně jako v případě všeobecného podmětu výraz *to* není možné nahradit plnovýznamovým substantivem (má obecnou, generalizovanou referenci), pokud by se tak stalo, došlo by ke změně pragmatické hodnoty věty. Za neurčitý podmět se dají považovat i věty s formálním *to*, ve kterých je agent odsunut do jiné než subjektové pozice.

Na chodníku před školou se to hemžilo rodiči a dětmi.

Když býval vítr, hučelo to a syčelo (to) v korunách.

⁴ Nový encyklopedický slovník češtiny. 2024. Dostupné na:

<https://www.czechency.org/slovník/JEDNO%20%8CLENN%20%81%20V%20%9ATA#v%20%9Bta%20s%20%A0nulov%20%BDm%20podm%20%9Btem> [cit. 17/7/2024]

V Ondrovi to hrklo, přímo ztuhnul hrůzou.

Letadla klesala, stoupala, ve vzduchu to svištělo a bylo to děsivé. (Akademická gramatika spisovné češtiny, s. 673)

K těmto větám ale nemůžeme řadit takové, ve kterých výraz *to/ono* vystupuje jako částice. Tyto věty se řadí mezi nepredikativní.

To se mi ulevilo.

To se ti žvaní, když jsi neprožil koncentrák.

„Ono tady fakt hoří,“ děsí se mladá maminka. (Akademická gramatika spisovné češtiny, s. 673)

2.2.4 Formální podmět

Formální podmět je pojem užívaný zejména v německých gramatikách vztahující se na neosobní slovesa a s nimi související podmět *es*, který nemá žádnou odkazující funkci. Ve větě tedy stojí proto, že němčina až na několik výjimek vyžaduje obsazené místo podmětu, nelze ho tedy vynechat.

*Es regnet wieder. – Jetzt regnet es wieder*⁵. (Duden, s. 406)

V češtině je formální subjekt obvykle vyjádřen pronominálním výrazem *to*.

2.3 Věty agentní

Věty agentní (původní termín Miroslava Grepla) obsahují subjekt (explicitní nebo implicitní), jenž je s agentem identický. Jedná se o věty dvojčlenné aktivní a věty, které mají všeobecný subjekt.

Juan estudia la gramática. Juan estudia. Él estudia. Estudia.

Me han robado la maleta.

Si no estudias, te suspenden. (Zavadil, Čermák, s. 442)

2.4 Věty deagentní

Zde naopak subjekt a agent totožní nejsou. Sloveso bývá nezřídka ve tvaru 3. os. sg. a agens nevyjádřen, protože ho mluvčí uvádět nechce, anebo z důvodů ontologických vůbec nepřichází v úvahu. Jde o věty jednočlenné neosobní, věty neosobní s částicí *se* a věty pasivní, ve kterých je ale subjekt totožný s patientem.

Llueve. Hay tiempo.

Aquí se estudia todos los días.

La gramática es estudiada por los filólogos. (Zavadil, Čermák, s. 442)

⁵ Zase prší. – Ted' zase prší.

V těchto větách nejde vždy o kongruenci (ani implicitní) se subjektem, neboť přísudek ve 3. os. sg. se zde projevuje jako bezpříznakový tvar verba finita, což je “tvar, který někdy vyjadřuje kongruenci se subjektem, jindy však funguje jak absolutní tvar VF, který je přítomen jen proto, že VF musí kategorii osoby a čísla vždy formálně vyjadřovat. Obsahově však tomuto vyjádření neodpovídá designace ani singularity, ani kategorie osoby.” (Zavadil, Čermák, s. 243) Toto použití sloves ve 3. os. sg. je běžné především u tzv. meteorologických sloves, ale i u sloves užitých neosobně.

Transformace, při níž je agent odsunut ze subjektové pozice, se nazývá deagentizace. Ta disponuje různými stupni, vyjádření agentu může být pouze odsunuto do jiné pozice nebo úplně potlačeno.

Las oraciones son analizadas por los estudiantes.

Las oraciones se analizan en las clases de Sintaxis. (Zavadil, Čermák, s. 333)

2.5 Neosobní sloveso/neosobní vyjádření

Slovesa, která můžeme vyčarovat ve všech osobách, a slovesa, která se dají časovat pouze ve třetí osobě (ať už jednotného nebo množného čísla), ale ve všech třech rodech, se nazývají osobní. Naproti tomu slovesa, která disponují pouze finitním tvarem pro osobu *es*, jsou slovesa neosobní. Jedná se především o ty vztahující se k meteorologickým jevům. V němčině lze některá tato slovesa užit i jako osobní, ovšem v přeneseném významu. Existují i taková, která se dají použít beze změny významu v obou variantách.

*Der Kirschbaum (er) blüht.*⁶

*Die Heide (sie) blüht.*⁷

*Das Gras (es) blüht.*⁸⁹

*Die Kakteen (sie) blühen.*¹⁰

*Er gibt ihm noch eine Chance.*¹¹ – osobní použití

*Es gibt dieses Auto in vier Farben*¹². – neosobní použití (Bülow, Schmidt, s. 121)

*Im Publikum donnerte der Applaus.*¹³ – přenesený význam (Duden, s. 406)

⁶ Třešeň (on) kvete.

⁷ Vrba (ona) kvete.

⁸ Travnina (ono) kvete.

⁹ Rod podstatných jmen v němčině neodpovídá tomu v češtině, proto jsou překlady matoucí.

¹⁰ Travnina (ono) kvete. Kaktusy (oni) kvetou.

¹¹ On mu dá ještě šanci.

¹² Tohle auto existuje ve čtyřech barvách.

¹³ V publiku hřměl aplaus.

Skupinu tzv. meteorologických sloves jsme již několikrát zmínili. Běžné je jejich užití ve 3. os. sg. bez explicitního podmětu, což plyne z jejich samotného významu. Ovšem podobně jako je tomu u tohoto typu sloves v němčině, je i ve španělštině možné tato slovesa užit v přeneseném významu i v jiných osobách, popř. s podmětem.

Llueven chuzos.

Llovía a chaparrones sol.

Llovían estrellas.

Amanece. Amanezco. (Llorach, s. 275)

Le llovieron las críticas.

Tronaban las cañones.

Amanecí con dolor de cabeza. (El buen uso del español, s. 438)

Le llueven ofertas de trabajo. (Nueva gramática de la lengua española, Manual, s. 68)

Zavadil, Čermák se přiklání k termínům „sloveso použité jako osobní“, popř. „sloveso použité jako neosobní“.

Sloveso použité jako osobní označuje „proces spjatý s explicitním nebo implicitním subjektem“ (Zavadil, Čermák, s. 441) Jedná se tedy o věty dvojčlenné.

Sloveso použité jako neosobní je spjato s nulovým subjektem, věty jsou tedy jednočlenné a forma daného slovesa je nepříznačově ve 3. os. sg.

Podle E. A. Llorach (s. 274) neosobní slovesa (verbos impersonales) nevyžadují explicitní subjekt. Každé sloveso obsahuje ve své koncovce morfém osoby, i když se užívají nejčastěji jen ve 3. os. sg., proto je Bello nazval verbos unipersonales. K neosobním slovesům patří i konstrukce se slovesy ve 3. os. pl., které neobsahují lexikální podmět, protože v komunikaci není potřebný.

Co se týče terminologie, RAE uvádí pojem terciopersonální slovesa, která jsou jakousi součástí defektivních sloves, neboli sloves, která nemají úplnou konjugaci, ať už v nějakých osobách nebo slovesných časech. Terciopersonální slovesa, jak už z názvu vyplývá, jsou slovesa užívaná pouze ve 3. os., která nepředjímají osoby, nýbrž spíše události. Jedná se o slovesa *acaecer*, *acontecer*, *atañer*, *competer*, *concernir*, *homar*, *obstar*, *ocurrir*, *urgir* a další.

2.6 Pasivní konstrukce

Jistým prostředkem vyjádření impersonálnosti mohou být pasivní konstrukce, respektive jejich typy. Nejtypičtějším případem pasivu je věta s tranzitivním slovesem, která vznikne jako ekvivalent aktivní věty se subjektem, predikátem a objektem. V pasivní větě se ale z předešlého objektu stane subjekt a bývalý subjekt, dle uvážení mluvčího, může být vynechán nebo zmíněn ve formě předložkového objektu. Tento postup je platný jak pro španělštinu, tak pro němčinu. V češtině je to obdobné, jen s tím rozdílem, že původce děje vyjádříme substantivem v instrumentálu. V naší práci se ale nebudeme věnovat tomuto druhu pasivu, nýbrž pasivu zvratnému ve španělštině a češtině, v němčině pak pasivním konstrukcím s intransitivními slovesy, jinak řečeno, konstrukcím, které neobsahují předmět ve 4. pádu, a tudíž podmět v pasivní konstrukci. Tvoření trpného rodu má ve všech třech jazycích stejné, ale i odlišné vlastnosti. Konkrétně se podíváme na každý jazyk zvlášť.

3. Význam podmětu v jednotlivých jazycích

Definicím různých typů podmětů jsme se věnovali v předchozí kapitole, pro celkové pochopení tématu všeobecnosti v rovině dvou až tří jazyků je nutné si uvědomit, jakou úlohu vůbec podmět v daném jazyku zastupuje.

3.1 Podmět ve španělském jazyce

Jak už víme, podmět je větný člen, jímž vyjadřujeme agens nebo kauzátor procesu. Nejprve se v rámci španělského jazyka podíváme na různé způsoby a nutnost vyjádření podmětu.

3.1.1 Způsoby vyjádření podmětu

Tak, jako je tomu i v ostatních jazycích, i ve španělštině nemusí být podmětem pouze substantivum. V této kapitole se podíváme na různé možnosti vyjádření podmětu.

1) Substantivum nebo nominální skupina

Falta sal.

Los invitados disfrutaban de la fiesta.

No me sirven tus disculpas. (Nueva gramática de la lengua española, Manual, s. 638)

Do nominální skupiny RAE počítá i zpodstatnělá přídavná jména nebo ta, která modifikují nulový podmět.

Había llegado al pueblo un extranjero.

Lo barato no siempre es de buena calidad.

Tratándose de rosas, me gustan las rojas.

Seguíamos usando máquinas anticuadas porque no nos habían llegado mejores. (Nueva gramática de la lengua española, Manual, s. 639)

2) Zájmeno nebo pronominální skupina

Yo no soy médico.

Alguien lo hará.

¿Qué sucede?

¿Cuál de las actrices ha sonreído? (Nueva gramática de la lengua española, Manual, s. 639)

3) Věta podřadná

Podmětem může být i věta podřadná různého typu, RAE do této kategorie řadí i podmět vyjádřený infinitivem.

Solo le gusta que nada me pase.

El que no estemos aquí no significó que nos hayamos reincorporado.

No se nos comunicó si se ampliaría o no el plazo.

Casi no comía, ni le importaba comer cualquier cosa. (Nueva gramática de la lengua española, Manual, s. 639)

3.1.2 Vyjádření podmětu

Na tomto místě budeme pojednávat o (ne)důležitosti používání osobních zájmen v podmětových tvarech. V této záležitosti funguje španělština na podobných principech jako čeština. Samotná konjugace sloves v přísudku je dostatečně jasným vyjádřením kategorie a čísla. *Trabajo* může znamenat jedinečně *yo trabajo*, *trabajas* pouze *tú trabajas*, podobně je tomu i v 1. a 2. osobě plurálu. Subjekty v prvních dvou osobách jsou vždy pronominální. Užití zájmen by bylo tedy přebytné, užívá se jich pouze při důrazu nebo zdůraznění kontrastu:

Tú tienes el libro más interesante.

Lo has dicho tú.

¡Qué sé yo!

Él dictará y tú escribirás. (Zavadil, Čermák, s. 376)

¡Yo me mato trabajando, y tú no haces nada! (Zavadil, Čermák, s. 242)

Samotnou důraznost můžeme ještě posílit obecně relačními přídavnými jmény s indentifikačním významem *mismo* nebo *propio*.

Lo ha contado ella misma.

Tú mismo te delatabas en tu propia declaración. (Zavadil, Čermák, s. 376)

Pokud se jedná o afektivní výpovědi, na rozdíl od češtiny se ve španělštině osobní zájmena nepoužívají.

¡Qué tonto eres! – Ty jsi ale hloupý!

Oye, ven acá. – Ty, pojd' sem!

¡Canalla! – Ty ničemo! (Zavadil, Čermák, s. 376)

Je ale nutné zmínit, že existují slovesné tvary, u kterých nelze rozlišit, zda se jedná o 1. nebo 3. os. sg., v takových případech se zájmen užívá kvůli srozumitelnosti, nikoli kvůli důrazu:

yo / él trabajaba, había trabajado, trabajaría, habría trabajado, trabaje, haya trabajado, trabajara, hubiera trabajado, trabajase, hubiese trabajado + archaické trabajaré, hubiere trabajado

No sabía nada de eso. (Zavadil, Čermák, s. 242) – Tento výrok můžeme použít ve vztahu k osobě *yo, él, ella, usted*. Proto by věta měla znít např. *Yo no sabía nada de eso.*

Pokud se ale budeme věnovat subjektu ve 3. os. sg. i pl., ten může být zastoupen nejen zájmenem, nýbrž i substantivem, popř. jiným substantivale. Tento subjekt musí být ale explicitně vyjádřen vždy, když jej není možné vyvodit z kontextu nebo situace.

habla = él / ella / usted / alguien / Juan / este señor / el primero... habla

hablan = ellos / ellas / ustedes / todos / estos señores / los de aquí... hablan

¿Qué hace? Estudia. - ¿Estudia? - Sí, estudia. (Zavadil, Čermák, s.241)

Nutno dodat, že co se týká zájmen *usted*, popř. *ustedes*, ve Španělsku se považuje (dle ustálené společenské konvence) za zdvořilejší a formálnější používat tato zájmena u každého časovaného slovesa v oslovení.

No se preocupe usted.

¿Me diría usted la hora? (Zavadil, Čermák, s.242)

Jedná se užití zájmena bez záměru zdůraznění, což v takovém případě není v češtině možné.

¡Usted perdone! – Promíňte! (Zavadil, Čermák, s. 242)

3.2 Podmět v německém jazyce

Stejně jako ve španělském jazyce, tak i v tom německém se pověnujeme tomu, čím je možné podmět vyjádřit a zdali je to vůbec nutné.

Podmět je obvykle původce děje, patiens pasívního děje nebo nositel příznaku. Podmět a přísudek se musí shodovat v osobě a čísle (na rozdíl od češtiny, kde i v rodě a u mužského rodu ještě v životnosti-neživotnosti.).

3.2.1 Možnosti vyjádření podmětu

Kromě substantiv může být podmět tvořen slovy neohebnými, celými větami nebo pouze jejich částmi.

1) Substantivum v nominativu

*Deine Uhr geht nach*¹⁴. (Povejšil, s. 272)

¹⁴ Hodinky ti jdou pozdě.

2) Zájmeno v nominativu

*Ich war gestern nicht zu Hause.*¹⁵ (Povejšil, s. 273)

3) (Zpodstatnělé) adjektivum, adverbium číslovka

*Der Glückliche bekam ein Auslandsstipendium.*¹⁶

*Die Drei fährt nur bis Mitternacht.*¹⁷

*Heute ist nicht gestern.*¹⁸ (Povejšil, s. 275)

4) Infinitiv

Pokud je infinitiv ve funkci podmětu užit na začátku věty, může, ale nemusí být doplněn o *zu*¹⁹. *Zu* se musí užit, pokud je infinitiv na začátku věty rozvit nebo pokud nestojí na začátku věty.

*Zu irren / Irren ist menschlich.*²⁰

*Es ist menschlich zu irren.*²¹

*Sein Wunsch war, so schnell wie möglich wegzugehen.*²² (Povejšil, s. 275)

5) Vedlejší věta

*Daß du nicht kommen kannst, tut allen leid*²³. (Povejšil, s. 275)

3.2.2 Vyjádření podmětu

Jak jsme již dříve nastínili, v německé větě musí být (až na výjimky) podmět vyjádřen. Na rozdíl od španělštiny, ve které má každá osoba svou vlastní koncovku tvaru sloves, v němčině jsou v některých osobách tyto koncovky identické. Např. tvar *muss* může znamenat *musím* nebo *musí*, *spielt* hraje nebo *hrajete*, *spielen* hrajeme, *hrají*, *hrajete*. Podmět tedy musí být vyjádřen jakýmkoli způsobem z výše uvedených, pokud je už ze situace kontext jasný, lze podmět vyjádřit zájmenem.

Zatímco užití zájmenného podmětu u finitního slovesa je v češtině a španělštině fakultativní, v němčině je závazné, avšak existují i výjimky:

¹⁵ Včera jsem nebyl doma.

¹⁶ Ten šťastlivec dostal stipendium do zahraničí.

¹⁷ Trojka jezdí jen do půlnoci.

¹⁸ Dnes není včera.

¹⁹ Výraz, který v tomto případě nelze do češtiny přeložit. Užívá se ho v některých případech v konstrukcích se závislým infinitivem.

²⁰ Chybovat je lidské.

²¹ Je lidské chybovat.

²² Jeho přání bylo co nejrychleji odejít.

²³ Že nemůžeš přijít, je všem líto.

a) V 2. os. sg. a pl. imperativu

*Kauf mir auch eine Karte!*²⁴

*Schert euch!*²⁵ (Povejšil, s. 273)

Bülow a Schmidt v knize Velká německá gramatika k tomuto tématu uvádějí: „I když v rozkazovacím způsobu sloveso postrádá odpovídající osobní zájmena, nejedná se o bezpodmětne použití slovesa, protože i když v imperativu podmět není vyjádřen osobním zájmenem, nepřestává být ve větě přítomen.“ (s. 122)

b) V ustálených výrazech

*(Möchten Sie einen Kaffee?) Danke, nein.*²⁶ (Povejšil, s. 273)

c) V hovorovém jazyce uvolněného až nedbalého stylu.

Weiß nicht. – Nevím.

Scheint so. – Zdá se.

Ist in Ordnung. – To je v pořádku.

Kann sein. – Možná.

Tut mir leid. – Je mi líto.

Verstehe. – Chápu. (Povejšil, s. 273)

d) Podmětové es.

Podmětové es (závazné) se týká neosobních sloves a sloves užitých neosobně.

*Es regnet schon wieder.*²⁷

*Es ist heiß.*²⁸

Existuje mnoho vazeb, ve kterých je es rovněž závazné. Např.

*Es gibt + akuzativ, es handelt sich um etw., es geht um etw., es kommt auf etw. an, es geht ihm gut.*²⁹

Dále v reflexivních vazbách. *Im Sitzen unterhält es sich besser.*³⁰ (Povejšil, s. 273)

U některých sloves je možné *es* vynechat, což je ale podmíněno obsazením prvního místa ve větě jiným slovem. Přítomnost nebo eliminace záleží na důrazu a stylistice.

²⁴ Kup mi taky lístek!

²⁵ Klid'te se!

²⁶ (Chtěl byste kávu?) Děkuji, ne.

²⁷ Už zase prší.

²⁸ Je horko.

²⁹ Je/vyskytuje se, jedná se o, jde o, záleží na, daří se mu dobře.

³⁰ Vsedě se to lépe povídá.

*Es friert mich. Mich friert (es).*³¹ (Povejšil, s. 273)

V neosobních pasívních vazbách *es* dokonce musí být eliminováno, pakliže začíná věta jiným větným členem.

*Es wurde ihm dadurch geholfen. Ihm wurde dadurch sehr geholfen.*³² (Povejšil, s. 274)

Více k tématu *es* v kapitole 5.

e) Několikanásobný predikát

Pokud věta obsahuje několikanásobný predikát vztahující se k jednomu podmětu, je podmět vyjádřen pouze jednou.

*Er spielt gern Fußball, fotografiert und fährt Ski.*³³

3.3 Podmět v českém jazyce

Kapitolu taktéž doplníme o shrnutí tématu podmětu i v českém jazyce.

„Termínem podmět rozumíme výraz zaujímající podmětovou pozici a zároveň také samu tuto pozici, k níž je vztahována gramatická určitost určitého tvaru slovesného. Tato pozice nemusí být formálně obsazena – pak jde o tzv. podmět nevyjádřený nebo všeobecný (nulový).“ (Akademická gramatika spisovné češtiny, s. 668)

Podmětová pozice je nominativní, ptáme se otázkou *kdo/co*.

3.3.1 Způsoby vyjádření podmětu

Stejně jako ostatní jazyky i čeština má několik možností, jak vyjádřit podmět.

1) Podmět jmenný

Formy vyjádření podmětu mohou být jména v 1. pádě, tedy substantivum, zájmeno, substantivizované adjektivum, resp. adjektivum po vypuštění podmětového substantiva a numerativní substantivum.

Co se týká formálního podmětu, ten bývá vyjadřován pronominálním výrazem *to*, která má nespecifickou, zevšeobecněnou referenci.

Vonělo to tam novým papírem a tužkami.

To, že panikaříš, ještě neznamená, že se nic nemůže stát. (Akademická gramatika spisovné češtiny, s. 670)

³¹ Je mi zima.

³² Velice se mu tím pomohlo.

³³ Hraje rád fotbal, fotografuje a lyžuje.

2) Podmět nejmenný

Tento typ podmětu bývá vyjádřen infinitivem, neohebnými slovními druhy nebo citátovými výrazy.

Spolupracovat je velmi široký pojem, pane Quinne. (Akademická gramatika spisovné češtiny, s. 673)

Také neohebné slovní druhy, popř. nenominativní tvary slova ohebného mohou stát v roli podmětu, jde např. o cizojazyčné výrazy s metajazykovou platností.

[...] anglické „to control“ se překládá jako „ovládat, řídit“.

Ten již sám určí, že „odešed“ je přechodník od „odejít“ [...]

***DX** je neurčitost, s jakou známe polohu částice, podobně **DV** je neurčitost rychlosti částice, **h** je číslo známé jako Planckova konstanta a **m** je hmotnost částice.* (Akademická gramatika spisovné češtiny, s. 674)

Podmětem může být i frazém, jiná komplexní lexikální jednotka nebo syntagma v metajazykové interpretaci, pro srozumitelnost vše obvykle v uvozovkách.

„Jako doma“ je imperativ chování.

Když třešně zrály je film opravdu pozoruhodný.

„Nelekejte se překážek“ znamená, že si musíš poradit, jak umíš. „Impersonální vztahy“ je označení pro rvačku. (Akademická gramatika spisovné češtiny, s. 674)

3) Podmět vyjádřený vedlejší větou

Na podmětové pozici může rovněž stát vedlejší věta podmětová, jež bývá uvozená „vztažným pronominálním substantivem, korelační dvojicí pronominálních substantiv, pronominálním pádovým ukazatelem, nebo vedlejší větou podmětovou uvozenou spojkou podřadicí či pronominálním adverbium“ (Akademická gramatika spisovné češtiny, s. 675):

Kdo tam vkročí, zapomene na všechny bolesti a starosti [...]

Co bylo, to bylo.

„Kde je ale pravda, to není jasné,“ řekl novinář.

Bylo mu divné, že jeleni netroubí. (Akademická gramatika spisovné češtiny, s. 675)

3.3.2 Subjektový komplement

Tento výraz užívá Akademická gramatika spisovné češtiny pro větný člen, který vyjadřuje skutečného původce děje, ačkoli není podmětem ve větě. Stojí na pravé valenční pozici

„-predikátu; jím bývá plnovýznamové sloveso nebo *být*+participiální adjektivum
-pasivního infinitivu
-pasivního participia nebo participiálního adjektiva v jiné než predikátové pozici
- pasivního participia nebo participiálního adjektiva v konstrukci se slovesem *dostat*“
(Akademická gramatika spisovné češtiny, s. 694)

Topol u rybníka byl napaden škůdci a začal prosychat.

Doktor vykoná nějaký zákrok a ten dostane zaplacený od pojišťovny. (Akademická gramatika spisovné češtiny, s. 694)

3.3.3 Nutnost vyjádření podmětu

Pokud je sloveso v přísudku ve formě 1. nebo 2. osoby, zájmenný podmět se obvykle nevyjadřuje a pokud ano, má zdůrazňovací, konfrontační, vytýkácí nebo tematizační funkci, popř. umožňuje specifikovat podmět aponovým substantivem (*my lidé*). V češtině není nutné podmět vyjadřovat díky dostatečné informační hodnotě koncovky slovesa v predikátu. Oproti tomu musíme specifikovat podmět v případech, že vypustíme přítomný tvar slovesa *být* ze složených tvarů minulého času.

Pár minut bylo ticho a já (jsem) s napětím čekal, kdy proti mně vyrazí černý huňáč.
(Akademická gramatika spisovné češtiny, s. 672)

Zatímco v prvních dvou osobách je možné podmět vynechat, ve 3. osobě slovesa v přísudku je třeba podmět vyjádřit vždy, když není podmět zřejmý z kontextu nebo komunikační situace.

Kočí seskočil z kozlíku, (kočí) otevřel dvířka a (kočí) čekal. Nikdo ale nevystoupil. (Akademická gramatika spisovné češtiny, s. 672)

4. Impersonálnost ve španělštině a systémové prostředky jejího vyjádření

Obecně jsme se tématem impersonálnosti a všeho, co s ní souvisí, zabývali už mnoho. Nyní se podíváme zcela konkrétně, jakými prostředky je ve španělštině možné vyjádřit všeobecnost. Všechny možnosti jsme se snažili rozdělit na gramatické a lexikální.

4.1 Gramatické prostředky vyjádření impersonálnosti

Zde předkládáme shrnutí osmi gramatických nalezených prostředků vyjádření impersonálnosti.

4.1.1 Neosobní SE

Ve větách, ve kterých se odkazujeme na neurčitý podmět, můžeme použít neosobní *se*. V tomto případě je možné používat sloveso pouze ve 3. os. sg.

“Tato konstrukce se může vyskytovat u sloves (*Se trabaja mejor en equipo*), u sloves kopulativních (*Se es más feliz sin responsabilidades*), u sloves tranzitivních, která mají přímý doplněk osoby, před nímž stojí předložka *a* (*Entre los gitanos se respeta mucho a los ancianos*), a dokonce i u sloves v pasivu (*Cuando se es juzgado injustamente, es necesario defenderse*)”³⁴ (Diccionario panhispánico de dudas, dostupné na: <https://www.rae.es/dpd/se>)

Je třeba vyzdvihnout, že sloveso *se* neuzívá ve formě 3. os. pl., i když neosobní věta obsahuje přímý předmět v množném čísle, jinak řečeno, shoda platí opravdu jen mezi podmětem a predikátem a ne mezi predikátem a přímým podmětem v množném čísle.

**Se vieron a muchos famosos en la fiesta.*

Se vio a muchos famosos en la fiesta. (Diccionario panhispánico de dudas, dostupné na: <https://www.rae.es/dpd/se>)

4.1.2 Reflexivní pasivum SE

Existují dva způsoby vyjádření trpného rodu tranzitivních sloves. První je trpný rod tvořený slovesem *ser*. Druhá možnost je trpný rod vyjádřený pomocí *se*.

Los edificios fueron contruidos (por alguien).

Se construyeron los edificios.

³⁴ “Esta construcción puede darse con verbos intransitivos (*Se trabaja mejor en equipo*), con verbos copulativos (*Se es más feliz sin responsabilidades*), con verbos transitivos que llevan complemento directo de persona precedido de la preposición *a* (*Entre los gitanos se respeta mucho a los ancianos*) e incluso con verbos en voz pasiva (*Cuando se es juzgado injustamente, es necesario defenderse*)”

Pro ilustraci tvoření trpného rodu zde uvedeme příklad:

Činný rod: *El científico analizó los datos.*

Trpný rod se slovesem *ser*: *Los datos fueron analizados (por el científico)*

Trpný rod vyjádřený pomocí *se*: *Se analizaron los datos.*

Přímý předmět věty v činném rodu se přemění na gramatický subjekt v pasivních konstrukcích. Proto, na rozdíl od předešlého případu (neosobní SE), se může časované sloveso užít jak ve formě singuláru, tak plurálu, podle čísla podmětu.

Se tomaron medidas.

Se ha abierto la puerta.

Agens se v trpném rodu často vynechává, důvodů existuje několik, např. mluvčí jeho totožnost nezná, neshledává důležitým ji zmiňovat, úmyslně ji zatajuje nebo je zřejmá pro všechny receptory. Avšak, pokud ho zmínit chce, v pasivní větě má funkci okolnostního určení agentu, uvozenou předložkou *por*, k čemuž dochází ve větách tvořených slovesem *ser*, v pasivních konstrukcích tvořených zájmenem *se* se agens obvykle nevyjadřuje, pouze v jazyce právnícko-administrativním, což je ale také velmi sporadické.

Věty s pasivním *se* mohou být vyjádřeny za použití perifrastických nebo modálních konstrukcí.

Co se týče pořádku slov ve větě, záleží na celkovém kontextu konverzace. Gramatický subjekt může být na kterékoli pozici, před nebo za slovesem.

El texto se analizó / Se analizó el texto en muy poco tiempo.

Los datos se analizaron / Se analizaron los datos con un algoritmo nuevo. (Thomas, McAlister³⁵)

Rozdíl mezi neosobním *se* a *se* reflexivního pasiva

Rozdíl mezi těmito dvěma typy se může zdát značně nejasný. Proto se pokusíme všechno shrnout.

Oba typy vynechávají agens. Neosobní věty postrádají subjekt a predikát má vždy formu 3. os. sg., zatímco věty reflexivního pasiva disponují podmětem, proto sloveso může být

³⁵Manual de gramática básica y avanzada del español. Dostupné na:
<https://openbooks.library.umass.edu/gramatica-espanol/chapter/gramatica-avanzada-3-5-uso-de-se/>

ve 3. os. singuláru nebo plurálu. Záměna může nastat jedině se slovesy tranzitivními, protože pouze tento typ umí vytvořit obě tyto varianty.

Se busca a los culpables (impersonal) / *Se buscan casas con jardín* (pasiva refleja)
(Diccionario panhispánico de dudas, dostupné na: <https://www.rae.es/dpd/se>)

El Diccionario panhispánico de dudas uvádí, že ve staré kastilštině existovaly věty pouze s reflexivně pasivní konstrukcí, což nepředstavovalo žádný problém, pokud byla subjektem věc. «*Se cantan cosas torpes e malas*» (Cuéllar *Catecismo* [Esp. 1325]); ale pokud podmět označoval osobu, docházelo k případům dvojznačnosti mezi významy zvrtnými, recipročními a reflexivně pasivními; Tak mohla mít věta *Se tratan bien los pobres* jednu interpretaci reflexivní (sebe sami), reciproční (mezi sebou) nebo reflexivně pasivní (někým, kdo není zmíněn). Aby se mnohoznačnost eliminovala, byla rozšířena metoda antepozice předložky *a* před podstatné jméno osoby, pokud se má věta interpretovat jako reflexivní pasivum: «*Que se respeten A los prelados de la Iglesia*» (Palafox *Carta* [Esp. 1652]). Konečně se sloveso zakotvilo v jednotném čísle, což dalo vzniknout neosobní struktuře *se se* v současné španělštině: «*A pesar del régimen excepcional con que se trataba a los reclusos extranjeros*» (Chavarría *Rojo* [Ur. 2002]). Neosobní věty tedy vznikají pouze ve vztahu k osobě.³⁶ (Dostupné na: <https://www.rae.es/dpd/se>)

Alarcos Llorach se také věnuje pozorování rozdílu mezi neosobním *se* a *se* reflexivně pasivních konstrukcí. Pomoci rozlišit, o který typ se jedná, nám může přeložka *a*. Pokud hovoříme o pasiva refleja, konkordance mezi podmětem a přísudkem je evidentní. Naopak, v neosobních větách se “se” se nevyjadřuje podmět, ale je zřejmý vztah mezi přísudkem a předmětem, ve větách, ve kterých je předmětem osoba, užíváme tedy předložku *a*.

Se busca secretaria. / *Se buscan secretarias.*

Se busca a la secretaria. / *Se busca a las secretarias.* (Alarcos Llorach, p. 212)

³⁶ El Diccionario panhispánico de dudas asevera que en el castellano antiguo solo existían las oraciones de pasiva refleja, que no planteaban ningún problema cuando el sujeto denotaba cosa: «*Se cantan cosas torpes e malas*» (Cuéllar *Catecismo* [Esp. 1325]); pero cuando el sujeto denotaba persona se producían casos de ambigüedad entre los significados reflexivo, recíproco y de pasiva refleja; así, una oración como *Se tratan bien los pobres* podía tener una interpretación reflexiva (a sí mismos), recíproca (entre sí) o de pasiva refleja (por alguien que no se menciona). Para evitar la ambigüedad se fue extendiendo la práctica de anteponer al sustantivo de persona la preposición *a*, cuando la oración debía interpretarse como pasiva refleja: «*Que se respeten A los prelados de la Iglesia*» (Palafox *Carta* [Esp. 1652]). Finalmente se inmovilizó el verbo en singular, dando lugar a la estructura impersonal con *se* del español actual: «*A pesar del régimen excepcional con que se trataba a los reclusos extranjeros*» (Chavarría *Rojo* [Ur. 2002]). Así pues, las oraciones impersonales nacen solo referidas a persona.

Tento fenomén je hojně diskutovaný gramatiky a že velmi záleží na záměru mluvčího, jestli chce vyjádřit, že *las botellas son vendidas* (*se* reflexivně pasivní) nebo že neurčitý subjekt *vende botellas* (*se* neosobní).

Se venden botellas (pasiva refleja) / *Se vende botellas* (*se* neosobní) (Esbozo de una Nueva gramática de la lengua española, Manual, s. 383)

Pokud je věta zformulovaná v singuláru a předmět není životný a nežívá se předložky *a*, není žádný gramatický znak pro to, jak rozlišit tyto dvě formy. V takové situaci by nám mohl pomoci pouze kontext celé výpovědi a záměr mluvčího.

4.1.3 Hay que

Sloveso *haber se* mimo jiné užívá v perifrázi vyjadřující potřebu nebo povinnosti - *Haber de* + infinitiv a *haber que* + infinitiv, této konstrukce se užívá pouze ve 3. os. sg., tedy ve tvaru *hay que*, které se do češtiny překládá jako *je třeba* / *je nutné*.

4.1.4 Predikát ve tvaru 3. os. pl.

Neosobní konstrukci lze vyjádřit i pomocí slovesa v přísudku ve 3. os. pl., pokud nspecifikujeme subjekt z důvodu nepotřebnosti nebo lhostejnosti pro komunikační situaci.

Decían que el presidente está enfermo. - *Muchos/Algunos decían que el presidente está enfermo.*

Llaman a la puerta. - *Alguien llama a la puerta.*

Ahí arriba tocan el piano. - *Alguien toca el piano.* (Llorach, s.274)

4.1.5 Predikát ve tvaru 2. os. sg.

Jednou z možností vyjádření všeobecnosti subjektu je ve španělštině užití přísudku ve tvaru 2. os. sg.

Le preguntas una cosa, y ni siquiera te contesta.

Sales de la casa y enseguida te atracan. (Zavadil, Čermák, s. 245)

Pro překlad do češtiny přichází v úvahu několik možností, jednou z nich je doslovný překlad, substantivum *člověk*, popř. forma vykání, pokud jej chceme užít v případech, kdy je recipient osoba, které vykáme. Ve španělštině je možné v takových situacích použít 2. os. sg., aniž by byl výrok chápán jako tykání, v češtině nikoli.

Na něco se ho zeptáš, a on ti ani neodpoví! - *Na něco se ho zeptáte, a on vám ani neodpoví!*

Člověk vyjde z domu a hned ho přepadnou. (Zavadil, Čermák, s. 245)

4.1.6 Korelativní výrazy

Korelativně se užívá substantivních (někdy i adjektivních) relativních zájmen.

Quien mucho duerme, poco aprende.

A quien madruga, Dios le ayuda.

El que no se aventura, no pasa el mar. (Zavadil, Čermák, s. 391)

El que no trabaje que no coma.

Al que te proponga amores formales, no le tolere pellizcos. (Llorach, s. 108)

K těmto větám dochází vynecháním podstatného jména, *El que estudie* je mu tedy funkčně rovno. Z těchto konstrukcí vzniklo vztažné zájmeno *el que* se všemi jeho varietami v rodu a čísle (*la que, los que, las que, lo que*). Aby se dalo tvrdit, že se jedná o analogickou formu vztažného zájmena *quien, quienes*, museli bychom vynechat tvar *lo que*. Výhodou zájmena *el que* ale je, že umí rozlišovat i rod, nejen číslo, jako je tomu u *quien*.

El alumno que estudie aprobará. – El que estudie aprobará. (Llorach, s. 108)

4.1.7 Hay / hace

Sloveso *haber* lze časovat ve všech osobách, jako je tomu například ve složených slovesných časech ostatních sloves, ovšem v autonomní funkci má tvar 3. os. sg. a odmítá jakýkoli explicitní podmět. Výrazu *hay* je užíváno nejen v přítomném čase.

No hay entradas.

Había cincuenta personas.

Hubo varias interpelaciones.

Habrá dificultades. (Llorach, s. 275)

V hovorovém jazyce, zvláště v Americe, a ve vyjadřování mluvčích španělštiny, pro něž není rodným jazykem, se často chybně užívá konkordance mezi slovesem a přímým předmětem, který je mluvčím považován za podmět. Zmínit bychom měli, že k takto chybnému užití nedochází v přítomném čase.

Habían cincuenta personas.

Habrán dificultades.

Ale nikdy: **No han entradas.* (Llorach, s. 275)

Existuje dokonce možnost osobní konkordance, která je v evropské španělštině a v mnoha amerických zemích nepřipustná, v Andské a středoamerické oblasti při konverzacích ale běžná.

**Habemos algunos que no queremos.*

**Todavía habéis pocos.* (El buen uso del español, s. 439)

Důkazem, že se nejedná o podmět, nýbrž o přímý předmět mohou být věty se zájmenem.

Hay, por ejemplo, avenidas con árboles y las hay sin ellos. (Llorach, s. 275)

Obdobná je situace se slovesem *hacer*, které zastupuje *haber* ve vztahu časovém a meteorologickém. I když je tedy plnovýznamovým slovesem s tvary pro všechny osoby, užívá se i neosobně.

No ha muchos años. – *No hace muchos años.*

Hacía tres meses.

Ayer hizo dos semanas que se marchó. (Llorach, s. 275)

K chybnému užití dochází i v tomto případě.

Pues cuatro años van a hacer na místo *va a hacer*. (Llorach, s. 275)

**Nos visitó hacen tres semanas* na místo *Nos visitó hace tres semanas*.

**Hacen tres semanas que nos visitó* na místo *Hace tres semanas que nos visitó*. (El buen uso del español, s. 439)

4.1.8 Transpozice kategorie osoby a čísla

Ke gramatickým možnostem vyjádření impersonálnosti ve španělštině okrajově zařadíme i transpozici kategorie osoby a čísla. Jedná se o prostředky s pestrou stylistickou hodnotou, kterých užíváme v přeneseném významu.

1) Plurál skromnosti

Plurál skromnosti je jednou z možností transpozice kategorie osoby a čísla. Užívá se zejména v psaných textech, pokud se autor ve snaze upozadit vlastní osobu snaží ztotožnit se čtenářem.

Como ya hemos señalado anteriormente...

Fijémonos ahora en el problema del artículo. (Zavadil, Čermák, s. 243)

2) Plurál důvěrnosti

V plurálu důvěrnosti jde reálně o traspozici 2. os. sg. do 1. os. pl. Mluví jím vyjadřuje snahu ztotožnit se s recipientem, což se stylisticky může interpretovat jako projev přátelské srdečnosti, ale také ironie.

¿Cómo estamos? ¿Cómo hemos dormido? (Zavadil, Čermák, s. 243)

Zatímco je plurál skromnosti spíše záležitost knižní, plurál důvěrnosti se spíše objevuje v neformálním stylu mluveného jazyka.

4.2 Lexikální prostředky vyjádření impersonálnosti

Kromě gramatických konstrukcí lze impersonálnost vyjádřit také lexikálně, většinou jedním nebo dvěma slovy. Jde převážně o zájmena, popř. číslovky.

4.2.1 Neurčité číslovky

Několik číslovek lze užít pronominálně, tzn. je možné, aby v použití bez členu zastupovaly substantiva.

Muchos / varios / algunos han votado en contra. (Zavadil, Čermák, s. 347)

Muchos se opusieron a esa propuesta.

Varios se han negado a firmar.

Otros se habrán quedado insatisfechos. (Llorach, s. 119)

Několik těchto výrazů jsme hledali v InterCorpu v16 Spanish se zarovnaným korpusem German a nejčastější překlady byly: *muchos – viele, varios, algunos – einige, otros – andere.*

4.2.2 Uno

Výraz *uno* má několik významů (číslovka, neurčitý člen), pro naši práci je ovšem relevantní význam neurčitého zájmena. Pokud funguje jako substantivum, nevyžaduje člen. Používá se pro vyjádření neurčitosti explicitního subjektu nebo v odkazu na 1. os. sg., pokud chce mluvčí oslabit svou vlastní zodpovědnost.

Uno ya está cansado de promesas.

Uno prefiere abstenerse. (Prefiero abstenerme.)

Es que no sabe una a quién atender. (Es que no sé a quién atender) (Llorach, s.123)

4.2.3 Zájmeno libovoně vymežovací *cualquiera*

Výrazu *cualquiera* lze užít jak adjektivně, tak substantivně a vymežuje libovolný výběr dané substance.

Eso no lo puede hacer cualquiera.

Cualquiera que te lo diga, miente. (Zavadil, Čermák, s. 392)

Eso lo sabe cualquiera. (Llorach, s. 119)

4.2.4 Alguien

Výraz *alguien* se chová jako podstatné jméno, odkazuje na nějakou osobu, není ohebný (nemá tvary ženského rodu, popř. množného čísla) a nebývá kombinován se členy. Může být doplněn o přídavné jméno, které má vždy tvar maskulina singuláru. Kromě adjektiva ho lze doplnit i komplexnějšími výrazy, které ale fungují podobně.

En tan grave situación, ¿habrá alguien satisfecho? (Llorach, s.115)

Alguien ha preguntado por el jefe. (Zavadil, Čermák, s. 373)

Me lo ha dicho alguien que te quiere bien. (Llorach, s. 115)

Jako rozvíjející člen nebývá výraz s předložkou *de* následován podstatným jménem v plurálu. Používá se *alguien de aquí*, méně ovšem *alguien de nosotros*; *alguien del consejo*, méně *alguien de los consejeros*. (Llorach, s. 115) S tímto tvrzením souhlasí i *El buen uso del español*, který doplňuje, že se obecně dává přednost spojení *alguno de ellos* před *alguien de ellos*. Tuto kombinaci připouští ale v tázacích konstrukcích.

¿Sabe alguien de ustedes a qué hora empieza la reunión? (*El buen uso del español*, s. 307)

Ačkoli má *alguien* tvar singuláru, je možné jím odkazovat i na množné číslo.

¿Ha venido alguien? – *Sí, tus hermanos.* (Llorach, s. 116)

Na rozdíl od konstrukce s neosobním *se*, prostřednictvím zájmena *alguien* je uvozen lidský designát, na který je později možno odkazovat zájmeny *él* nebo *le*.

El buen uso del español ovšem poukazuje na možnou kombinaci s femininem, která se taktéž považuje za správnou.

Aquello era indigno de alguien tan listo como ella.

Aquello era indigno de alguien tan lista como ella. (*El buen uso del español*, s. 307)

4.2.5 Quien

Výraz *quien* se chová jako podstatné jméno, ať má či nemá antecedent. Je variabilní pouze v čísle (*quien, quienes*), nikoli rodu.

Y quien anda con Frígilis se vuelve loco.

Quien haya leído lo que [...] dejó escrito [...], sabe el afecto que nos unía. (Llorach, s. 99)

4.2.6 Quienquiera

Zájmeno, které je dnes už málo užívané a má k dispozici ještě tvar množného čísla *quienesquiera*. V korpusu (InterCorp v16) jsme našli tři výskyty, jen jednou ve funkci podmětu. Dvakrát se zájmeno překládalo do němčiny pomocí *wer* (*kdo*).

*Era evidente que sus padres, o **quienquiera** que la hubiese criado, la habían reprendido por ese hábito, pues lo practicaba a escondidas y con conciencia de culpa...* (García, *Sto roků samoty*)

4.2.7 Cada uno / cada cual / cada quien / cada quisque

Těchto složených pronominálních kvantifikátorů se užívá v zevšeobecňovacích kontextech ve smyslu „každá osoba”. *Cada quisque*, jak tvrdí RAE, se užívá v hovorovém jazyce

některých zemí. Snažili jsme se toto pro nás neobvyklé zájmeno najít v korpusu, zvolili jsme Araneum Hispanicum Maius a našli jsme přes dvacet výskytů, ovšem ne vždy ve formě subjektu.

Cada uno tenía su pequeña propiedad.

Allí adentro cada cual hace lo que quiere.

Él, como cada quisque, tenía sus predilectos. (Nueva gramática de la lengua española, Manual, s. 378)

Cada quisque, grande o pequeño, duque o simple caballero,... (la-historia.com.ar)

5. Impersonálnost v němčině a systémové prostředky jejího vyjádření

Stejně jako v předchozí kapitole se nyní podíváme na možné prostředky, které lze použít, pokud chceme vyjádřit ve větě impersonálnost, tentokrát ale v němčině. Možnosti opět rozdělíme na gramatické a lexikální.

5.1 Gramatické prostředky impersonálnosti

Nejprve shrneme gramatické prostředky, kterými lze vyjádřit impersonálnost. Nutno podotknout, že nabídka těchto možností je opravdu široká.

5.1.1 Neurčité osobní zájmeno „man“

Neurčité zájmeno *man* zastupuje blíže neurčenou osobu, skupinu osob, člověka obecně nebo dokonce vlastní *já*³⁷. Hned na začátku by bylo vhodné poznamenat, že se jedná o prostředek, který španělština ani čeština neznají.

Gramaticky se *man* řídí znaky mužského rodu v jednotném čísle, i když může zastupovat osoby obou pohlaví, popř. více osob. Obvykle se taktéž přivlastňovací zájmeno vztahuje k mužskému rodu.

*Man sieht hier vor lauter Rauch seine/*ihre eigene Hand nicht mehr.*³⁸ (Duden, s. 257)

Ulrich Engel ve své knize *Deutsche Grammatik* (s. 376) z roku 2004 polemizuje nad možností zavedení výrazu ne tak ryze inklinujícího k mužskému pohlaví³⁹:

"Nemá smysl uměle omezovat *man* na mužský rod a pro osoby ženského pohlaví zavádět nové ‚zájmeno‘ *frau* (k němuž by se pak místo původního *man* muselo přidat rodově neutrální *mensch*) jen proto, že jedno foneticky připomíná podstatné jméno *Mann*. Takové pokusy nejenže prozrazují malou znalost zákonitostí jazykových změn, ale také neobratně zaměňují gramatický rod a biologické pohlaví."⁴⁰

Dnes bychom ale mohli polemizovat nad aktuálností jeho tehdejšího tvrzení.

³⁷ „Darf man eintreten?“, fragte mein Vater. (Duden, s. 320) – „Smí se vstoupit?“ – ptal se můj otec.

³⁸ Kvůli kouři už člověk nevidí svou ruku. – V němčině neexistuje přivlastňovací zájmeno *svůj*, čili: Kvůli kouři už člověk nevidí jeho / *její ruku.

³⁹ Je nutné rozlišovat zájmeno *man* a substantivum *der Mann* – muž, což ale foneticky zní stejně a pravopis je také velmi podobný.

⁴⁰ „Es ist nicht sinnvoll, *man* künstlich auf das männliche Geschlecht einzugrenzen und für weibliche Personen ein neues ‚Pronomen‘ *frau* einzuführen (dem sich dann anstelle des ursprünglichen *man* noch ein geschlechtsneutrales *mensch* zuzugesellen hätte), nur weil *man* phonetisch an das Nomen *Mann* erinnert. Derlei Versuche verraten nicht nur geringe Vertrautheit mit den Regularitäten sprachlicher Veränderungen, sondern verwechseln auch auf ungeschickte Weise grammatisches Genus und biologischen Sexus.“

Nejčastěji se užívá ve formě nominativu, tedy ve funkci podmětu. Lze říci, že ho můžeme částečně skloňovat, jeho tvary dativu a akuzativu jsou ale propůjčené od *einer (jeden)*. Genitiv neexistuje.

Nominativ	man	<i>Man</i> ärgert sich über so etwas.
Genitiv	-	-
Dativ	einem	So etwas geht <i>einem</i> nahe.
Akkusativ	einen	So etwas ärgert <i>einen</i> . (Duden, s. 320)

Tabulka 1 Skloňování zájmena "man"

Pro naše potřeby se ale budeme věnovat tomuto zájmenu jen v nominativu.

Účelů použití zájmena *man* existuje hned několik. Obecně vzato mají tyto konstrukce za cíl vyzdvihnout samotný děj (činnost) a podmět zevšeobecnit nebo anonymizovat (i když může být ve skutečnosti znám).

Dvojice Helbig, Buscha a František Štícha rozlišují všeobecný podmět *man* a anonymizovaný podmět *man*.

1) Všeobecný podmět

Jak již bylo řečeno, cílem tohoto typu vět je zevšeobecnit charakter výroku. Jeho obvyklými charakteristikami jsou neutrální kontext, přítomný čas a žádné lexikální odkazy na agens.

*Was man gern tut, das fällt einem nicht schwer.*⁴¹ (Helbig, Buscha, s. 232)

*Das sagt man nicht*⁴². (Štícha, s. 549)

2) Anonymizovaný podmět

Pokud je agens neidentifikovatelný nebo irelevantní, užívá se anonymního *man*. Těmito větami vyjadřujeme konkrétní skutečnosti, proto mohou být řečeny ve všech časových formách. Příslovečnými určeními místa nebo času je možné odkázat na agens.

*Man hat ihm sein Fahrrad gestohlen.*⁴³

*Man wird ihren Antrag in einer besonderen Kommission behandeln. (=Eine besondere Kommission wird ihren Antrag behandeln.)*⁴⁴ (Helbig, Buscha, s. 233)

⁴¹ Není těžké dělat to, co člověka baví. Doslova: Co člověk rád dělá, to jednomu není těžké.

⁴² To se neříká.

⁴³ Ukradli mu kolo. / Někdo mu ukradl kolo.

⁴⁴ Její žádostí se budou zabývat ve zvláštní komisi. = Zvláštní komise se bude zabývat její žádostí.

Toto Helbig, Buscha ještě doplňují o abstrahující *man* a pronominální *man*.

3) Abstrahující *man*

Pokud chce mluvčí vyjádřit objektivní skutečnosti v lidském vnímání, ovšem aniž by byly popisovány vnímající osobou, jedná se o tzv. abstrahující *man*.

Subjektivizace výroku nastane použitím *man* ve spojení se slovesem smyslového vnímání, hodnocení, pohybu, atd.

*Auf der Straße sah man keinen Menschen.*⁴⁵

(v objektivním podání: *Auf der Straße gab es keinen Menschen*⁴⁶.)

*Bis zum Fluss geht man eine Stunde*⁴⁷.

(v objektivním podání: *Bis zum Fluss ist es eine Stunde Weg.*⁴⁸) (Helbig, Buscha, s. 233)

4) Pronominální *man*

Tento typ plní různé stylistické funkce, mj. distancování. Osobní zájmena, která *man* nahrazuje, se dají rozpoznat v kontextu.

*Still, ihr müsst auf mich hören, ich besitze nämlich gewisse Anrechte, dass man mich noch einmal hört.*⁴⁹ (Helbig, Buscha, s. 233)

Jak udává Engel, v těchto případech je označovaná osoba většinou sám mluvčí:

*Man wird ja schließlich noch fragen dürfen.*⁵⁰

*Man kann ja nicht alles selber machen*⁵¹. (Engel, s. 376)

Pokud *man* zastupuje adresáta, je výrok většinou myšlen ironicky nebo posměšně.

*Hat man wieder mal den Wecker nicht gehört?*⁵²

*Und warum hält man sich nicht daran?*⁵³ (Engel, s. 376)

⁴⁵ Na ulici nebylo vidět člověka.

⁴⁶ Na ulici nikdo nebyl / Na ulici nebyl žádný člověk.

⁴⁷ K řece se jde hodinu.

⁴⁸ K řece je to hodina.

⁴⁹ Ticho, musíte mě poslouchat, mám totiž určitá práva být ještě jednou vyslechnut. Doslova: ...aby mě člověk ještě jednou (vy)slyšel.

⁵⁰ Koneckonců, člověk se bude moci ještě zeptat. / Ještě se budu moci zeptat.

⁵¹ Člověk nemůže dělat všechno sám. / Nemůžu dělat všechno sám.

⁵² Neslyšeli jsme budík?

⁵³ A proč se toho nedržíme?

Možná vyjádření v češtině:

Jelikož čeština nedisponuje odpovídajícím zájmenem k německému *man*, je několik možností, jak se s jeho překladem vypořádat. Než si je vyjmenujeme, rádi bychom zde pro ilustraci uvedli následující příklad:

Was heißt das überhaupt, man könnte das Radio zu mir bringen? Wer ist das, man? Ich? Du? Er? Wer ist man?

Co to vůbec znamená, že rádio by se mohlo přinést ke mně? Kdo je to ten se? Já? Ty? On? Kdo je to se? (Povejšil, s. 100)

Mnohé gramatiky⁵⁴, ať už němčiny jako cizího jazyka nebo srovnávací, se shodují na čtyřech nejčastějších možnostech českého vyjádření daného jevu.

1) Forma reflexivní (reflexivní deagentiv)

Dle F. Štíchy je tato forma nejčastějším vyjádřením predikce s neurčitým subjektem všeobecným.

Man sang bis Mitternacht.

Zpívalo se až do půlnoci. (Štícha, s. 548)

Německé *man* ale oproti reflexivnímu deagentivu nepodléhá nijak zvláště lexikálním či jiným restrikcím. Jinak řečeno, všechny věty obsahující *man* nelze přeložit pomocí reflexivní formy. Jedná se v mnoha případech o modální slovesa, zpravidla vždy o zvrtná slovesa a slovesa jako *vidět* nebo *slyšet* (ovšem ve staré češtině bylo možné říci: *vidí se, slyší se, že...*) Pokud chceme přeložit konstrukce tohoto typu (*man sah, hörte, lachte...*), v češtině není možné použít reflexivního deagentivu, ani participiálního pasiva, nýbrž některého z osobních tvarů slovesa, případně ho doplnit zájmenem *všichni, někdo, kdosi* apod.

Der erste Elefant, den man sah, war tot.

První slon, kterého jsme viděli, byl mrtvý. (Štícha, s. 552)

V němčině je možné konstrukce s *man* kombinovat s modálními slovesy (*man kann, man muss, ...*). Namísto reflexivní formy modálních sloves se v češtině užívá spíše predikativních výrazů *je/není třeba, je/není nutno, je/není možno, (ne)lze*:

Man muss arbeiten.

Je třeba pracovat. (Štícha, s. 553)

⁵⁴ Např: Themen 1 aktuell; Němčina pro jazykové školy; Passt schon! 2; Německy s úsměvem; Česko-německá srovnávací gramatika

*Es ist ja schon länger aufgefallen, daß man zwei Phänomenen nicht entgehen kann...
... že dvěma fenoménům nelze uniknout... (Štícha, s. 553)*

V případě „je možno“, „lze“ existuje v češtině reflexivní forma „dá se“.
Bůh, dá se předpokládat, počítal s vraždou, ale nepočítal s chirurgií. (Štícha, s. 553)

2) Predikát ve tvaru 3. os. pl.

Využít k překladu 3. os. pl. lze např. v případech výsledku nějaké činnosti, tuto variantu můžeme použít ale i jindy.

Man hat eine Talsperre gebaut.

Na řece postavili přehradu.

„Wir sind nur noch die Ausputzer“, klagt man im Rathaus.

*... naříkají na radnici. (Nikoli: *...naříká se na radnici, ani *je naříkáno) (Štícha, s. 551)*

3) Predikát ve tvaru 1. os. pl.

Této formy si můžeme všimnout zejména v návodech.

Přidáme trochu octa. (Štícha, s. 550)

4) „člověk“, „lidé“

Funkčním i etymologickým ekvivalentem německého *man* je české slovo *člověk*, kterým se v hovorové češtině taktéž dá poukázat na neurčený personický podmět. Jedná se o zvláštní možnost anonymizace podmětu, kdy mluvčí vztahuje obsah výroku sám na sebe, zároveň však jako by zevšeobecňoval.

Man weiß nie, was passiert.

Člověk nikdy neví, co se může přihodit. (Štícha, s. 552)

5) Ostatní

Spíše okrajově se v expresivní mluvě dnešní češtiny používá výraz *jeden*.

Jeden by se domníval, že po tomto debaklu naší obchodní politiky... (Štícha, s. 552)

František Štícha navíc zmiňuje, že v minulosti bylo v češtině běžné vyjadřovat všeobecně pojatý personický subjekt pomocí 3. os. sg. V dnešním jazyce se jedná jen o velmi málo využívanou formu.

Vy nevíte, co je to černej týfus? To napřed kašle a pak zčerná. (Štícha, s. 549)

Z pochopitelných důvodů, jakými mohou být např. zjednodušení výkladu pro potřeby začátečníků nebo fakt, že tato forma překladu nepatří mezi nejčastější, neuvádějí učebnice němčiny jako cizího jazyka možnost překladu konstrukcí s *man* pomocí participiálního pasiva. Česko-německá srovnávací gramatika Františka Štíchy zmiňuje tuto možnost, v porovnání s ostatními variantami, jen okrajově, a to v případech výsledku nějaké činnosti.

Na řece postavili přehradu. : *Na řece byla postavena přehrada.*

Man hat eine Talsperre am Fluss gebaut. : *Am Fluss ist eine Talsperre gebaut worden.*

(Štícha, s. 551)

Závěrem můžeme říci, že konstrukce s *man* je jistě jednou z nejužívanějších možností vyjádření impersonálnosti v němčině.

Pokud jsme se zabývali možnými překlady do češtiny, měli bychom také zmínit, jak se dle učebních materiálů překládá *man* do španělštiny. Neměli jsme k dispozici tištěné španělské učebnice němčiny, ale prošli jsme několik internetových zdrojů⁵⁵ věnujících se gramatice němčiny. Kromě důvodů, proč se *man* užívá, s jakou formou slovesa, rozdílů s podstatným jménem *Mann*, všechny poměrně jednoduše uvádějí, že *man* překládáme pomocí *se*.

Dvě z nich konkretizují, že se jedná o reflexivní pasivum. Na rozdíl od českých učebnic, které nabízejí hned několik variant překladu, nabízejí španělské zdroje pouze možnost *se*.

5.1.2 ES

Zájmeno *es* je jedno z hojně užívaných slov hned s několika funkcemi.

1) Es jako „Prowort“

Jedná se o věty, ve kterých zájmeno *es* odkazuje na již dříve zmíněné substantivum rodu středního, popř. na plnovýznamové sloveso a tím i celou větu.

Sie will das Haus verkaufen.

*Sie will es verkaufen.*⁵⁶

Die Prüfung mit Eins zu bestehen, ist ihr gelungen.

*Es ist ihr gelungen.*⁵⁷(Helbig, Buscha, s. 240)

⁵⁵ aprendealeman.net; alemanologia.com; alemansencillo.com

⁵⁶ Chce prodat dům. Chce ho prodat.

Výše uvedená funkce se ale nevztahuje k našemu tématu.

2) Es jako „Platzhalter“

Tento typ *es* zaujímá v oznamovací větě první pozici před časovaným slovesem (pozice téma) a díky tomu může větný člen, pro který je obvyklá první pozice ve větě (subjekt nebo příslovecné určení), zaujímat místo až po časovaném slovese, tedy na pozici rématu.

Duden vysvětluje daný jev následovně: „Některé věty mají rozvržení informací, při kterém žádný z větných členů nepřichází v úvahu pro obsazení Vorfeldu neboli začátku věty. Současně je ale pravidlo, že ve dvoučlenné větě je začátek věty obsazen větným člen, celkem rigidní. Rozpor mezi těmito dvěma okolnostmi se vyřeší vložení obsahově prázdné výplně, Platzhalter –es.“ (Duden, s. 879)⁵⁸

Sloveso nekongruuje s *es*, nýbrž se substantivem v nominativu (subjektem).

Es jako Platzhalter se užívá velice často v pasivních větách.

*Es ist ein Unfall passiert.*⁵⁹

*Es hat kein Schüler bei dem Ausflug gefehlt.*⁶⁰

*Es haben alle Schüler an dem Ausflug teilgenommen*⁶¹. (Helbig, Buscha, s. 241)

3) Es jako korelát

V tomto případě odkazuje *es* na podmětnou neb předmětnou větu, která následuje. V kombinaci s podmětnou větou je sloveso ve větě hlavní neosobní sloveso nebo kopulativní sloveso spojené s adjektivem nebo substantivem, zatímco v kombinaci s větou předmětnou je to tranzitivní sloveso.

Předmětné věty nejsou pro tuto práci adekvátní, do našeho tématu můžeme zahrnout pouze korelát *es* s větami podmětnými. V těchto větách může stát korelát *es* na více pozicích než jen na první, jako tomu je u vět předmětných.

Es freut mich, dass ich dich getroffen habe.

*Mich freut es, dass ich dich getroffen habe.*⁶²

⁵⁷ Podařilo se jí složit zkoušku za jedna. Podařilo se jí to.

⁵⁸ Manche Sätze haben eine Informationsverteilung, bei der keines der Satzglieder für die Besetzung des Vorfeldes infrage kommt. Gleichzeitig ist aber die Regel, dass das Vorfeld in Verbzweitsätzen mit einem Satzglied zu besetzen ist, relativ rigide. Der Konflikt zwischen diesen zwei Gegebenheiten wird mit der Einfügung eines inhaltlich leeren Lückenbüßers gelöst, mit dem Platzhalter –es.

⁵⁹ Stala se nehoda.

⁶⁰ Žádný žák na výletě nechyběl.

⁶¹ Všichni žáci se výletu zúčastnili.

⁶² Těší mě, že jsem tě potkal.

Es ist ein Glück, dass sie nicht krank geworden ist.

*Ein Glück ist es, dass sie nicht krank geworden ist.*⁶³

**Es bedauere ich, dass sie nicht kommen können.*

*Ich bedauere es, dass sie nicht kommen können.*⁶⁴ (Helbig, Buscha, s. 241)

*Mich stört, dass Autofahrer die Radfahrer auch bei Gegenverkehr überholen.*⁶⁵

*Es stört mich, dass diese Pille, die viele Fragen aufwirft, als Medikament bezeichnet wird.*⁶⁶

(Štícha, s. 733)

Pokud bychom chtěli vedlejší větu přesunout na první místo, nebude již ve větě hlavní vystupovat korelát *es*, nýbrž fakultativní *das* na prvním místě.

*Dass ich dich getroffen habe, (das) freut mich*⁶⁷. (Helbig, Buscha, s. 241)

4) Es jako formální subjekt a objekt

Es se jako formální subjekt objevuje u celé řady sloves a jak už název napovídá, jako větný člen má funkci pouze syntaktickou, nikoli sémantickou. V roli subjektu se jeho pozice může měnit (na rozdíl od objektu).

*Es klingelte plötzlich. /Plötzlich klingelte es*⁶⁸. (Helbig, Buscha, s. 242)

Slovesa, kterých se týká *es* jako formální subjekt, se dají dělit podle jejich významu, počtu a typu Ergänzungen neboli obligatorních pozic do několika skupin.

a) Plnovýznamová slovesa bez předmětu

Sémanticky můžeme tuto kategorii dělit ještě na slovesa přírodních jevů (neosobní slovesa) a slovesa zvuků (neosobně použitá osobní slovesa)

*Es schneit schon seit Stunden.*⁶⁹ (Helbig, Buscha, s. 242)

⁶³ Štěstí, že ne onemocněla.

⁶⁴ Lituji, že nemohou přijít.

⁶⁵ Vadí mi, že řidiči aut předjíždějí cyklisty, i když jsou v protisměru.

⁶⁶ Vadí, že tato pilulka, která vyvolává spoustu otázek, je označována jako lék.

⁶⁷ Že jsem tě potkal, mě těší.

⁶⁸ Zazvonilo najednou. / Najednou zazvonilo.

⁶⁹ Už sněží několik hodin.

„Rovněž: blitzen (blýskat se), dämmern (svítat), donnern (hřmět), dunkeln (stmívat se), hageln (padat kroupy), nieseln (mžít, mrholit), regnen (pršet), tagen (svítat), tauen (padat rosa)“ (Helbig, Buscha, s. 242)

b) Kopulativní slovesa s adjektivem

Použití *es* je zde omezeno na přídavná jména vyjadřující smyslové vnímání nebo časové údaje.

*Es wurde am Abend sehr kühl.*⁷⁰

„Rovněž: dunkel (tmavý), hell (světlý), kalt (studený, zima), warm (teplý, teplo), heiß (horký, horko), laut (hlasitý), still (tichý)“ (Helbig, Buscha, s. 242)

*Es ist jetzt schon sehr spät.*⁷¹

„Rovněž: früh (brzy), zeitig (časný, brzký)“ (Helbig, Buscha, s. 242)

Časové údaje je zde možné vyjádřit i substantivem.

*Es wird bald Nacht.*⁷² (Helbig, Buscha, s. 242)

c) Plnovýznamová slovesa s předmětem v dativu nebo akusativu

K této skupině patří ta slovesa, pro jejichž užití je nutné doplnit potencionální pozice osoby (Personalangabe), který zároveň vyjadřuje logický subjekt věty. Některá z nich vyžadují i další obligatorní pozice neboli Ergänzungen (přísluvečná určení nebo předložkové předměty). Zájmeno *es* je někdy v umístění uprostřed věty (Binnenstellung) fakultativní.

- Slovesa s Personalangabe v dativu

*Es geht ihm gut.*⁷³

*Es fehlt dem Rennfahrer nicht an Ausdauer.*⁷⁴

*Es schwindelte ihr. / Ihr schwindelte (es).*⁷⁵ (Helbig, Buscha, s. 243)

- Slovesa s potencionální pozicí osoby (Personalangabe) v akusativu

*Es juckte ihn.*⁷⁶

⁷⁰ Večer se velmi ochladilo. Doslova: Stalo se večer velmi chladno.

⁷¹ Teď už je velmi pozdě.

⁷² Brzy bude noc.

⁷³ Daří se mu dobře.

⁷⁴ Závodníkovi nechybí výdrž.

⁷⁵ Měla závrať.

⁷⁶ Svědělo ho to.

*Es zog ihn zu seinen Kindern.*⁷⁷ (Helbig, Buscha, s. 243)

Sloveso nemusí být vždy nutně doplněno Personalangabe, některá umožňují doplnění potencionální pozice věci neboli Sachangabe (v akusativu nebo předložkovém pádu) jako logického subjektu.

*Es gibt noch einen ungeklärten Punkt.*⁷⁸

*Es geht um eine wichtige Entscheidung.*⁷⁹

*Es kommt auf jede Minute an.*⁸⁰

*Es handelt sich um einen schwierigen Fall.*⁸¹ (Helbig, Buscha, s. 243)

Existují i případy, kdy můžeme hovořit o *es* jako formálním subjektu, a to ve spojení se zvratným zájmenem (a určením místa nebo způsobu). *Es* tedy odpovídá neurčitému osobnímu zájmena *man*.

*Es sitzt sich bequem in dem Sessel. / Man sitzt bequem in dem Sessel.*⁸²

*In der Institutsbibliothek arbeitet es sich gut. / In der Institutsbibliothek kann man gut arbeiten.*⁸³ (Helbig, Buscha, s. 243)

d) Kopulativní slovesa s adjektivem a potencionální pozicí osoby (Personalangabe) v dativu (Helbig, Buscha, s. 244)

Čtvrtá kategorie je omezená na slovesa vyjadřující lidské rozpoložení. V tzv. Binnenstellung (uprostřed věty) je užívání *es* fakultativní.

*Es ist mir kalt. / Mir ist (es) kalt.*⁸⁴

*Es wurde ihr schlecht. / Ihr wurde (es) schlecht.*⁸⁵ (Helbig, Buscha, s. 244)

Další příklady: bange (smutno), warm (teplo), übel (špatně)

⁷⁷ Táhlo ho to ke svým dětem.

⁷⁸ Je tu ještě jeden nevyřešený bod.

⁷⁹ Jde o důležité rozhodnutí.

⁸⁰ Záleží na každé minutě.

⁸¹ Jedná se o těžký případ.

⁸² V křesle se sedí pohodlně.

⁸³ V knihovně institutu se pracuje dobře.

⁸⁴ Je mi zima.

⁸⁵ Bylo jí špatně.

5.1.3 Neosobní tvary sloves

K impersonálním konstrukcím se řadí i neosobní věty s infinitivem, popř. s participiem 2. Užití neosobních vět s infinitivem je především v návodech, zákazech, varováních nebo upozorněních.

*Bitte abends Fenster schließen.*⁸⁶

*Gerät abschalten und Stecker ziehen.*⁸⁷

*Nicht hinauslehnen.*⁸⁸ (Duden, s. 852)

Do této kategorie bychom mohli zařadit i výroky, kterým chybí vyjádřený podmět i pomocné sloveso. Užívá se jich převážně v běžné mluvě a vztahují se k oslovovaným osobám, ať už v jednotném nebo množném čísle.

*Gut geschlafen?*⁸⁹

*Endlich aufgestanden?*⁹⁰

5.1.4 Pasivní konstrukce

V němčině existuje několik typů pasivních konstrukcí, mnoho konkurenčních forem pasivu a rozsah jeho užití je v jistých směrech širší než v češtině.

Základní dělení je na tzv. *Vorgangspassiv* neboli *werden*-Passiv a *Zustandspassiv* (stavové pasivum) tvořené pomocí slovesa *sein* (být).

Vorgangspassiv můžeme dále klasifikovat např. syntakticky podle počtu členů (jednočlenný, dvojčlenný atd.) nebo podle transitivity. Helbig, Buscha udávají obě možnosti.

Z pohledu syntaktického je pro tuto práci relevantní pouze jednočlenná pasivní konstrukce, z toho sémantického pak slovesa intransitivní, popř. tranzitivní, ale s neakuzativní vazbou.

*Es wird getanzt.*⁹¹

Pro ucelení tématu pouze doplníme, že dvojčlenná pasivní konstrukce je např. *Er wird gelobt*⁹² (Helbig, Buscha s. 145) (není vyjádřen agens, přesto má věta osobní subjekt) a tříčlenná pasivní konstrukce *Er wird vom Lehrer gelobt*⁹³ (Helbig, Buscha s. 145), ve které je již i agens znám.

⁸⁶ Prosím večer zavírat okna.

⁸⁷ Vypnout spotřebič a vytáhnout zástrčku ze zásuvky.

⁸⁸ Nevyklánět se.

⁸⁹ Vyjádřeno přičestím pro minulý čas. Mohlo by znamenat: Spal jsi dobře? Spali jste dobře?

⁹⁰ Konečně jsi vstal? Konečně jste vstali?

⁹¹ Tancuje se.

⁹² Je chválen.

⁹³ Je chválen učitelem.

Mluvčí užívá trpného rodu, pokud nechce nebo nemůže uvést agens, a pokud se v pasivních konstrukcích agens uvádí, je obvykle považován za obzvlášť důležitý. Duden připomíná, že další důvody pro neužití agens může být jeho jasná totožnost z širšího kontextu, mluvčímu je jeho identita neznámá nebo nedůležitá, nebo ji jen nechce prozradit. Zatímco v aktivních větách je agens povinný (jedná se zároveň o subjekt), při *Vorgangspassiv* je zpravidla fakultativní a se subjektem není v žádném případě totožný. U jednočlenné pasivní konstrukce s jednovalenčním intransitivním slovesem (tzn. případ relevantní pro naši práci) je dokonce povinné agens eliminovat.

werden-Passiv s intransitivními slovesy

V tomto případě se jedná zřejmě o největší rozdíl mezi češtinou a němčinou. V němčině je totiž celkem běžné tvořit pasivní konstrukce s intransitivními slovesy (např. *spát, pracovat, jít* atd.), zatímco čeština tento jev neumožňuje a nahrazuje ho především reflexivním deagentivem (*šlo se, pracuje se ...*).

Pasivní konstrukce s intransitivními slovesy začínají obvykle formálním podmětem *es* nebo okolnostním určením. Pokud ve větě první místo zaujímá okolnostní určení, je třeba zmínit, že formální podmět *es* odpadá.

Podmínkou pro tyto konstrukce je předpoklad nějakého agens.

Dem Vater wird geholfen. (agens se předpokládá, např. *von dem Sohn*)⁹⁴

**Dem Vater wird geähnelt.* (agens nemožný, nelze doplnit *von dem Sohn*) (Helbig, Buscha, s. 152)⁹⁵

*Es wird getanzt.*⁹⁶

**Es wird gewachsen.*⁹⁷ (Helbig, Buscha, s. 151)

Použití:

1) Požadavek na druhou osobu

Ze všech typů *Vorgangspassivu* může být vytvořen výrok, který je komunikativně-pragmaticky chápán jako požadavek na druhou osobu, ať už čísla jednotného nebo množného. Podmínkou je přítomný čas, který ale odkazuje spíše na budoucnost, často se doplňuje příslovečným určením nebo částicí.

Jetzt hilfst du / hilft ihr (aber) dem Vater!

⁹⁴ Otcí je pomáháno. např. synem

⁹⁵ Nelze v češtině vyjádřit. *Otcí je podobáno. např. synem

⁹⁶ Je tancováno.

⁹⁷ Nelze v češtině vyjádřit. *Je rosteno.

*Jetzt wird aber dem Vater geholfen!*⁹⁸

Jetzt schläfst du /schlaft ihr (endlich)!

*Jetzt wird (endlich) geschlafen!*⁹⁹

5.1.5 Resultativum vyjadřující dostačující až nadbytečné množství vykonané činnosti

Pro výzvu k ukončení dané činnosti lze v mírně expresivním tónu užít jednu z resultativních konstrukcí, které čeština nezná. Dle Štíchy jsou tyto jazykové prostředky v komunikaci spíše periferní.

Jetzt ist genug getanzt, gemalt, geschwätzt, gebummelt.

Už jsme se dost natancovali, namalovali, napovídali, naprocházeli. (Štícha, s. 516)

Jedná-li se o ukončení děje, umožňuje němčina použít sloveso a předponou *aus*. Čeština takovou větu přeloží pomocí prosté kauzativní konstrukce anebo konstrukce se slovesem *mit*.

Für heute ist ausgekocht.

Dnes už je/máme dovařeno. (Štícha, s. 516)

Jetzt ist ausgetanzt.

Je dotancováno. (Štícha, s. 516)

5.1.6 Reflexivní konstrukce dispoziční

F. Štícha rozlišuje čtyři typy reflexivních konstrukcí dispozičních, v němčině jsou ale využívány pouze dvě z nich.

1.typ – Dobře se tam žije – Dort lebt es sich gut.

Konstrukce se skládá z reflexivní formy intransitivního slovesa, v němčině podmět *es* (v češtině vynechán) a hodnotící adverbium. Ne zřídka je věta doplněna místním určením, popř. jiným typem okolnostního určení (např. vedlejší věta podmínková). Zastupuje obecně pojatý personický subjekt, „jehož dispozice k ději je obvykle vázána na určité místo či prostředí“ (Štícha, s. 576).

*Es fährt sich sehr angenehm mit dem Pkw.*¹⁰⁰

Nach dem Rückzug der Skiheere ins Tal fährt es sich doppelt lustvoll Ski, ...

Když se armáda lyžařů stáhne do údolí, lyžuje se o to radostěji... (Štícha, s. 576)

⁹⁸ Teď ale pomůžeš / pomůžete otci! Teď je pomáháno otci. / Teď se otci pomůže!

⁹⁹ Teď budeš / budete konečně spát. Teď je konečně spáno. / Teď se bude konečně spát!

¹⁰⁰ Tím autem se jezdí velmi příjemně.

*Mit einem schönen Vorrat von Musik, Kunst und Poesie geht es sich leichter durch die Wüste*¹⁰¹.

*Wenn man jung und gesund ist, redet es sich leicht vom Freitod.*¹⁰² (Štícha, s. 577)

2. typ: To se snadno řekne. – Das sagt sich leicht.

Rozdíl od předešlé konstrukce spočívá v tom, že nyní se jedná o tranzitivní sloveso a hodnotící adverbium, přičemž chybí určení místa. „Vypovídá se jím o dispozici všeobecně pojatého permonického subjektu k činnosti vztahující se na objekt – ten je v syntaktické pozici podmětu“ (Štícha, s. 577)

5.1.7 Es lässt + sich + infinitiv

Konstrukce doplněná o okolnostní určení (místa, času nebo způsobu), při níž „není agens připojitelný, ale vždy neurčitý, zobecněný a osobní.“¹⁰³ (Helbig, Buscha s. 167)

*So lässt es sich aushalten.*¹⁰⁴

*Das lässt sich nicht beschreiben.*¹⁰⁵ (Engel, s. 244)

*Hier lässt es sich gut arbeiten.*¹⁰⁶ (=Hier kann gut gearbeitet werden. Hier arbeitet man gut.) (Helbig, Buscha, s. 167)

Aniž by se význam zásadně změnil, lze výrok zredukovat o *lässt* a určení způsobu.

*Hier arbeitet es sich gut.*¹⁰⁷ (Helbig, Buscha, s. 167)

5.1.8 Sein, bleiben, stehen + zu

Tyto vazby nesou modální význam nutnosti nebo možnosti, obojí se týká sloves *sein* a *stehen*. Skutečný význam (možnost nebo nutnost) vyplývá často až z kontextu. Konstrukce se *sein* mohou být neosobní, anebo obsahovat životný či neživotný podmět. Povejšil upozorňuje, že konstrukce *stehen + zu + infinitiv* je mnohem méně častá.

*Es ist noch viel zu tun.*¹⁰⁸

*Das bleibt zu überlegen.*¹⁰⁹

*Es steht zu hoffen, dass sich das nicht wiederholt.*¹¹⁰ (Engel, s. 244)

¹⁰¹ Se zásobou hudby, umění a poesie je snazší projít pouští.

¹⁰² Když je člověk mladý a zdravý, snadno se mluví o sebevraždě.

¹⁰³ „Agens nicht hinzufüßbar, aber immer unbestimmt, verallgemeinert und persönlich.“

¹⁰⁴ Tak se to dá vydržet.

¹⁰⁵ To se nedá popsat.

¹⁰⁶ Tady se nechá dobře pracovat.

¹⁰⁷ Tady se pracuje dobře.

¹⁰⁸ Je toho ještě hodně, co je nutné udělat.

¹⁰⁹ Je třeba to ještě zvážit.

¹¹⁰ Je třeba doufat / doufejme, že se to nebude opakovat.

*Es ist zu erwarten, dass...*¹¹¹

*Seine Eltern sind zu beneiden.*¹¹²

*Der Antrag ist in Blockschrift auszufüllen.*¹¹³

*Es steht zu befürchten, dass...*¹¹⁴ (Povejšil, s. 68)

5.1.9 Es gilt, es gibt, es heißt s infinitivní konstrukcí

*Es gibt noch viel zu tun*¹¹⁵.

*Es heißt jetzt konsequent bleiben.*¹¹⁶

*Nun gilt es aufzupassen.*¹¹⁷ (Engel, s. 244)

*Es gilt, sich zu entscheiden.*¹¹⁸ (Povejšil, s. 68)

*Es gibt hier viel zu lesen. (=Es kann / muss hier viel gelesen werden.)*¹¹⁹

*Es gibt eine Menge Arbeit zu erledigen. (=Es muss / kann eine Menge Arbeit erledigt werden.)*¹²⁰ (Helbig, Buscha, s. 166)

V konstrukci *es gibt + zu + infinitiv* se někdy jedná o homonymii, která je většinou neutralizována kontextem.

Ačkoliv Povejšil označuje konstrukci se *stehen* za méně častou než ostatní z podkapitol 5.1.8 a 5.1.9, nutno říci, že se domníváme, že ani ostatní konstrukce (kromě *sein + zu*) bývají užívány zřejmě pouze zřídka. Během mnoha let kontaktu s německým jazykem jsme na tyto vazby nenarazili v roli žáka, ani učitele. Samozřejmě si nemůžeme dovolit tvrdit, že se tyto vazby nepoužívají nebo že se je žáci německého jazyka neučí, ale jistě můžeme poznamenat, že nepatří k nejběžnějším tématům učebnic německého jazyka.

5.1.10 Predikát ve tvaru 2. os. sg.

Engel uvádí jako jednu z možností lexikálních konkurenčních forem pasivu věty s pronominálním subjektem ve 2. os. sg.

*Du ahnst nicht, wie leicht das geht.*¹²¹

*Das glaubst du nicht.*¹²² (Engel, s. 243)

¹¹¹ Dá se očekávat, že...

¹¹² Jeho rodičům je možno závidet.

¹¹³ Žádost je třeba vyplnit hůlkovým písmem.

¹¹⁴ Je třeba se obávat, že...

¹¹⁵ Ještě je toho hodně, co je třeba udělat.

¹¹⁶ Nyní je třeba zůstat důsledný.

¹¹⁷ Teď se musí dávat pozor.

¹¹⁸ Je třeba se rozhodnout.

¹¹⁹ Je toho zde hodně k přečtení. Musí se toho hodně přečíst.

¹²⁰ Je třeba vyřídit spoustu práce. Spousta práce musí být vyřízena.

¹²¹ Netušíš, jak je to snadné.

¹²² Tomu nevěříš.

Dle Povejšila lze opisné pasívum v mnoha případech nahradit aktivním *man*. Volba jednoho či druhého záleží pouze na stylistických hlediscích. Hovorový jazyk upřednostňuje *man* před pasívem. Rozdílem v užití je skutečnost, že ve větách s *man* musí být agentem jediné lidská bytost, v pasívu nikoli.

Bei einer Temperatur von über 120 °C wird die weitere Wärmezufuhr unterbrochen.

Při teplotě nad 120 °C se další přívod tepla přeruší. (buď lidským zásahem, nebo automaticky)

Bei einer Temperatur von über 120 °C unterbricht man die weitere Wärmezufuhr.

Při teplotě nad 120 °C další přívod tepla přerušíme. (lidským zásahem) (Povejšil, s. 99)

Man je podle něj jediná možnost, jak vyjádřit agens nekonkrétně a neurčitě u sloves, která nejsou schopna tvořit pasívum.

Man hat einige Anhaltspunkte.

Je tu několik záchytných bodů.

Die Situation, die man sich vorstellen kann.

Situace, kterou si lze představit. (Povejšil, s. 99)

5.1.11 Korelativa u podmětových vět vztažných

Korelativa neboli složené korelativní výrazy existují v obou jazycích a užívá se jich, pokud začleňujeme věty podmětové a předmětové do vět základových. Dle Štíchy se „korelativním výrazem rozumí souvztažnost odkazovacího zájmeného či adverbialního výrazu se spojkou nebo vztažným zájmenem, např. *to, že; to, co; tomu, kdo; tam, kde; proto, aby* atd. Odkazovací výraz a spojka či vztažné zájmeno zaujímají v rámci souvětí kontaktní nebo ostatní postavení, což znamená, že stojí buď bezprostředně vedle sebe, odděleny čárkou, anebo jsou v souvětí od sebe více či méně vzdáleny.“ (Štícha, s. 731) Jejich užití má v němčině i češtině mnoho rozdílů. V naší práci se budeme věnovat pouze korelativům u podmětových vět vztažných.

Korelativa se v těchto větách v češtině používají častěji než v němčině, v češtině jde o věty typu *kdo..., ten; co..., to* apod. Pokud je v němčině totožný pád, koreferenční zájmeno odpadá. Pokud se pád liší, je vynechání koreferenčního zájmena nemožné.

Wer das nicht erlebt hat, kann es nie verstehen.

Kdo to nezažil, ten to nemůže nikdy pochopit. (Štícha, s. 733)

Wer das Gegenteil sagt, lügt.

Kdo říká opak, lže. (Štícha, s. 734)

Wer ins Taekwondo-Training kommt, den bringt der Trainer nicht zur Polizei.¹²³

Wem der Trainer Taekwondo beibringt, der lernt Respekt und Fairness¹²⁴. (Aspekte neu, s. 170)

Wer nach Berlin geht, dem ist nicht zu helfen.¹²⁵

**Wer nach Berlin geht, ist nicht zu helfen¹²⁶. (Eisenberg, s. 350)*

Méně frekventovaným, ale možným německým ekvivalentem k těmto větám je užití zájmena *derjenige*.

Derjenige, der abnehmen möchte, hat im neuen Jahr eh keine Lust mehr dazu, weil er frustriert ist, da er seit Weihnachten noch mehr Speck angesetzt hat, und der Raucher sagt nach drei Tagen Entzug: „Ach, ist doch egal, wenn ich wieder anfang“ (Štícha, s. 735)

Vztažná zájmena vztahující se k zájmenům ukazovacím, kvantifikačním nebo osobním

1. der/derjenige, der (a jejich tvary v sg. i pl.)

Die, die heute besonders laut sind, werden dann möglicherweise leise.

Ti, kteří dnes obzvlášť křičí, pak možná ztichnou.

Wie die bayerische Spezialwirtschaft funktioniert, merken vor allem die, die nicht dabei sind.¹²⁷ (Štícha, s. 851)

Jak jsme již výše uvedli, místo korelativního *der*, je možno užít důraznější *derjenige*, především v plurálu.

Diejenigen, die nichts zu verzollen haben, können hier entlanggehen.¹²⁸ (Bülow, Schmidt, s. 22)

Wer ist derjenige, der der Polizei den Tip gegeben hat?¹²⁹

¹²³ Kdo přijde na trénink taekwonda, toho trenér neodvede na policii.

¹²⁴ Koho učí trenér taekwondo, ten se učí respektu a spravedlnosti.

¹²⁵ Kdo odejde do Berlína, tomu není pomoci.

¹²⁶ *Kdo odejde do Berlína, není pomoci.

¹²⁷ Jak funguje bavorské speciální hospodářství, vidí především ti, kteří tam nejsou.

¹²⁸ Ti, kteří nemají nic k proclení, tudy můžou projít.

¹²⁹ Kdo je ten, kdo dal policii tip?

*Aber diejenigen, die einen Film verbieten wollen, anstatt die Verhältnisse zu ändern – sie werden ihrer Verantwortung nicht gerecht.*¹³⁰

*Immer ist man auf uns, die Opfer, losgegangen, als ob wir die Gauner gewesen wären und nicht diejenigen, die das alles geplant und ausgeführt haben.*¹³¹ (Štícha, s. 852)

2. alle, die

*Und als er dann sein Amt antrat, schickte er alle, die älter als 35 waren, ins Lager und ließ sie nicht mehr hinaus.*¹³² (Štícha, s. 853)

V češtině lze kromě překladu *všichni, kteří* užít i *všichni, kdo*, tato varianta v němčině ovšem neexistuje.

3. jeder, der

*Jeder, der seine Adresse einwirft, bekommt eine Autogrammkarte zugeschickt.*¹³³

*Es kommt darauf an einzusehen, daß der Boden keine Ware ist, die jeder, der möchte, kaufen oder verkaufen kann.*¹³⁴ (Štícha, s. 853)

V češtině tomuto výrazu ovšem odpovídá *každý, kdo*, nikoli *který*.

Leukémii může dostat každý. A každý, kdo ji dostane, chce naději.

5.2 Lexikální prostředky impersonálnosti

V této podkapitole se budeme věnovat lexikální prostředkům. V podstatě se jedná o několik neurčitých zájmen.

5.2.1 Neurčitá zájmena

Další možností impersonalizace věty je neurčité zájmeno, např.: *jemand* (někdo), *irgendwer* (někdo), *einer* (jeden), atd., které mluvčí užije, pokud osoby nechce nebo nemůže pojmenovat.

1) jemand

Neurčité zájmeno *jemand* má dvojitý typ skloňování a slouží jako způsob vyjádření libovolné, ne blíže určené osoby obou pohlaví. Výraz lze ještě zintenzivnit předponou *irgend-*, popř. modifikovat slovem *so*. Zájmeno má také svou zápornou podobu, jíž je *niemand*. Obojí

¹³⁰ Ale ti, kteří chtějí film zakázat, místo aby změnili okolnosti – ti nedostali své odpovědnosti.

¹³¹ Vždycky se pustili do nás, obětí, jako bychom byli my ti gaunerů a ne ti, kteří všechno naplánovali a provedli.

¹³² A když nastoupil do úřadu, poslal všechny ty, kteří byli starší než 35, do tábora a už je nepustil.

¹³³ Každý, kdo zašle svou adresu, obdrží kartu s autogramem.

¹³⁴ Je důležité si uvědomit, že půda není zboží, které si každý, kdo chce, může prodat nebo koupit.

se používají pouze v singuláru. Pro potřeby naší práce je pro nás relevantní pouze první pád, tedy užití ve funkci subjektu.

Nominativ	jemand	jemand
Genitiv	jemandes	jemandes
Dativ	jemandem	jemand
Akkusativ	jemanden	jemand

Tabulka 2 Skloňování zájmena "jemand"

*Es hat jemand geklingelt, aber es steht niemand vor der Tür.*¹³⁵

„So jemand gehört hinter Schloss und Riegel.“, fügte Beckstein hinzu¹³⁶. (Duden, s. 319)

Genitiv je často opisován pomocí *von* a následného dativu.

Hier ist noch ein Mantel von jemand! Je tu ještě něčí kabát! (Povejšil, s. 185)

Obvykle ve formě zpodstatnělého adjektiva může za těmito zájmeny stát úzká apozice, která nese v nominativu a akusativu koncovku *-es*. Původně se jedná o koncovku genitivu, dnes je však vnímána jako nominativ, popř. akusativ neutra. Geograficky se užití koncovek může lišit, na jihu německé jazykové oblasti bývají běžné i koncovky mužského rodu.

*Er erfährt, dass jemand Unbekanntes ein Kopfgeld auf ihn ausgesetzt hat.*¹³⁷ (Duden, s. 998)

*Artifides schaut sich um, ob nicht jemand Unbekannter zuhört.*¹³⁸ (Duden, s. 999)

Ve spojení s adjektivem *andere* jsou možné dokonce tři varianty.

*Es kam jemand anderes / jemand anderer / jemand anders.*¹³⁹

Ve spojitosti se vztažnými a přivlastňovacími zájmeny se dají zaznamenat případy, kdy se prosazuje přirozené pohlaví nad gramatickým rodem.

*Sie ist jemand, der nicht den ganzen Tag zu Hause sitzen bleibt.*¹⁴⁰

*Also wusste ich, da war jemand, die dasselbe Alter hatte und eine Schauspielerin war.*¹⁴¹

*Ich kenne jemand, die das günstig und in sehr guter Qualität anbietet.*¹⁴² (Duden, s. 1001)

¹³⁵ Někdo zvonil, ale nikdo za dveřmi nestojí.

¹³⁶ Někdo takový patří za mříže, dodal Beckstein.

¹³⁷ Dozvídá se, že na něj někdo neznámý vypsál odměnu.

¹³⁸ Artifides se rozhlédne, jestli ho někdo neznámý neposlouchá.

¹³⁹ Přišel někdo jiný.

¹⁴⁰ Ona je někdo, kdo / který nezůstane celý den sedět doma.

¹⁴¹ Takže jsem věděl, že to byl někdo, kdo / která měla ten samý věk a byla herečka.

¹⁴² Znímám někoho, kdo / která to nabízí výhodně a ve velmi dobré kvalitě.

2) irgendwer

Neurčité zájmeno *irgendwer* se kromě genitivu skloňuje jako *wer* a používá se stejně jako *irgendjemand*.

Nominativ	irgendwer
Genitiv	-
Dativ	irgendwem
Akkusativ	irgendwen

Tabulka 3 Skloňování zájmena "irgendwer"

3) ein-

Neurčité zájmeno *ein-* zastupuje význam ostatním neurčitých zájmen jako například *man*, *jemand* nebo *jedermann*.

Nejen *jemand*, rovněž také *ein-* lze doplnit předponou *irgend-*, jejímž úkolem je ho zesílit. Naopak odlišností u těchto dvou zájmen se zdá být Povejšilovo tvrzení, že *jemand* se vztahuje pouze na osoby, zatímco *ein-* toto omezení nemá, navíc rozlišuje rod.

*Was soll einer (=ich, man, jemand) dazu schon sagen!*¹⁴³

*Wenn sich einer im Haus versteckt, wo wird man ihn suchen?*¹⁴⁴

*Irgendeiner wird es wissen.*¹⁴⁵ (Duden, s. 314)

*Hat irgendeiner eine Idee?*¹⁴⁶ (Duden, s. 333)

Za upozornění stojí fakt, že slovo *ein-* má kromě tohoto významu, celou řadu dalších (neurčitý člen, základní číslovka, neurčitá číslovka apod.), ovšem pro naši práci nerelevantních.

4) viele, wenige

Viele haben den Film gesehen und nur wenige waren enttäuscht.

Mnoho lidí film vidělo a jen málokdo byl zklamán. (Povejšil, s. 191)

¹⁴³ Co k tomu má jeden / já / člověk / někdo říct!

¹⁴⁴ Když se jeden schová v domě, kde ho budou hledat?

¹⁴⁵ Někdo to bude vědět.

¹⁴⁶ Má někdo nějaký nápad?

6. Impersonálnost v češtině a systémové prostředky jejího vyjádření

Tato práce se zabývá především porovnáním daných jevů španělského a německého jazyka, český jazyk tedy není naším přímým objektem zkoumání, ovšem rádi bychom na tomto místě alespoň nastínili různé gramatické a lexikální prostředky impersonálnosti v češtině.

6.1 Gramatické prostředky vyjádření impersonálnosti

Již tradičně začneme nejprve gramatickými prostředky, kterých čeština taktéž nabízí hned několik.

6.1.1 Zvratný tvar slovesný/reflexivum

Tzv. reflexivum je vedle opisné formy jednou z možností vyjádření pasíva. V činném rodu podmět zastupuje původce děje – agens, v pasivních konstrukcích je jeho vyjádření podmíněno konstrukcí se slovesem přechodným v opisné formě. V trpném rodu vyjádřeném reflexivem agens nebývá. Zvratný tvar je užíván především ve 3. osobě a vyjadřuje děj aktuálně probíhající nebo opakující se.

Intranzitivní užití tranzitivních sloves

Polévka se vaří.

Tato reflexivní konstrukce může být v češtině dvojznačná.

První kontext němčina přeloží pomocí opisného pasíva nebo konstrukce s *man*, neboť je tu, i když nepatrně, „implikován agens“ (Povejšil, s. 98)

Polévka se půl hodiny vaří, potom teprve okoření. (Povejšil, s. 98)

Die Suppe wird eine halbe Stunde lang gekocht, dann erst gewürzt. (Povejšil, s. 99)

Příklad jiného kontextu zní: Polévka se už půl hodiny vaří. Dle Povejšila v této souvislosti „taková implikace obsažena není a v němčině je intranzitivum:

Die Suppe kocht schon eine halbe Stunde. (Povejšil, s. 99)

Téma dvojznačnosti této konstrukce konkretizuje publikace ČEŠTINA – řeč a jazyk (s. 179): „K dvojznačnosti tady dochází tehdy, když podmět vyjadřuje osobu; ta může být činitelem i cílem děje.“

Voják se povyšuje. (s. 179)

Reflexivní deagentiv

Akademická gramatika spisovné češtiny (s. 633) definuje reflexivní deagentiv jako: „Reflexivní konstrukce (tj. spojení slovesného tvaru, např. *říká*, s reflexivním morfémem *se*

(*říká se*)), která zčásti konkuruje pasivu, zčásti je s ním nezaměnitelná. Tradičně se (málo vhodně) nazývá ‚zvrtné pasivum‘.

V Mladé Boleslavi se staví byty, haly pro podnikání, obchody a mnoho dalšího.

To se nedělá v žádném demokratickém státě.

Přidá se trochu octa. (Akademická příručka spisovné češtiny, s. 633)

V prvním příkladu lze zaměnit tvar *staví se* za *jsou stavěny*, ve zbylých dvou není možné záměnu provést.

Reflexivní deagentiv může být ze syntaktického hlediska součástí vět bezpodmětných i těch s podmíněním.

Na této škole se studuje pět let.

Filozofie se studovala dva roky, teologie čtyři.

Mělo se bojovat.

Má se dodržovat zákon. (Akademická gramatika spisovné češtiny, s. 634)

„Tam, kde má formálně syntaktický podmět v nominativu sémantický charakter objektu děje, jde z jistého hlediska o rozpor mezi formou (podmět v nominativu) a jejím obsahem (objekt, který má v aktivním nereflexivním predikátu tvar akuzativu); může se pak stát, že akuzativní tvar objektu děje pronikne ve speciálním případě i do větné struktury s reflexivním deagentivem; svědectví o tom podává např. Eisnerův překlad T. Manna: *...mělo se podniknout cestu kolem světa, mělo se studovat fyziku...*“ (Akademická gramatika spisovné češtiny, s. 634)

Užití a tvorba má některá morfologická a syntaktická omezení. Z pohledu morfologického se obvykle netvoří od sloves reflexivních (**kvůli takové věci se nesměje* – Akademická gramatika spisovné češtiny, s. 634)

Konstrukce reflexivního deagentivu je použitelná pouze ve 3. osobě.

**Víte, že se považujete za antikomunistu?*

**Vím, že se považuji za antikomunistu.* (Akademická gramatika spisovné češtiny, s. 634)

Tyto věty lze ztvárnit jen pomocí pasiva:

Víte, že jste považován za antikomunistu?

Vím, že jsem považován za antikomunistu. (Akademická gramatika spisovné češtiny, s. 634)

Predikáty typu *považuje se* je homonymní. Jedná se o význam reflexivního slovesa nebo deagentivu, pomocí kontextu, obsahu věty nebo znalosti světa můžeme pak zpravidla tento význam rozlišit.

Lenka Reinerová se považuje za vypravěčku příběhů, které sama prožila, označení spisovatelka přijímá nerada.

Dítě se považuje za dlouhodobě nemocné, jestliže z důvodů dlouhodobě nepříznivého stavu činí stupeň zdravotního postižení 20 % až 49 %. (Akademická gramatika spisovné češtiny, s. 635)

Jak jsme již naznačili výše, v reflexivním deagentivu bývá agens vyjádřen zcela výjimečně.

**Většinou kolegů se považuje za vynikajícího odborníka.*

...takové výstavy se navštěvují takřka výhradně společnostmi, která se sejde při otevření expozice. (Akademická gramatika spisovné češtiny, s. 635)

Explicitní deagentní konstrukce.

V domě se celou noc svítilo.

Bylo nám doporučeno konzultovat situaci s ošetřujícím lékařem.

Dostalo se nám doporučení konzultovat situaci s ošetřujícím lékařem. (Akademická gramatika spisovné češtiny, s. 619)

Na tomto místě bychom rádi doplnili informaci z Mluvnice češtiny o tom, že na rozdíl od agentního participantu lze lokální participant v těchto konstrukcích vyjádřit, tzn. výrazy označující instituce, úřady apod. musí mít ale formu předložkového pádu místního.

**Výborem se o tom rozhodlo.*

Ve výboru se o tom rozhodlo. (Mluvnice češtiny, s. 235)

6.1.2. Predikát ve tvaru 2. os. sg.

Stejně jako u předešlých jazyků, i v češtině je prostředkem impersonálnosti sloveso v 2. os. sg.

Jak si usteleš, tak si lehneš. (Povejšil, s. 185)

6.1.3 Predikát ve tvaru 3. os. pl.

Predikát vyjádřen tvarem slovesa ve 3. os. pl. je označován jako implicitní deagentiv.

Vyjádřuje se jím všeobecný konatel.

Psali o tom v novinách.

Mluvili o tom v televizi. (Akademická gramatika spisovné češtiny, s. 638)

V českém jazyce je užití tohoto typu neosobních konstrukcí omezenější než např. v ruštině, v porovnání s němčinou je naopak v češtině více rozšířen. Zdá se být typický „pro běžně mluvený jazyk a pro jazyk beletrie, který bývá jako běžně mluvený často stylizován.“ (Akademická gramatika spisovné češtiny, s. 638) Existují i případy, kdy tento způsob deagentizace používají určití autoři mnohem častěji než ostatní.

Ještě před rokem neměl ponětí, kdy vynalezli knihtisk.

Slyší, jak strom sténá, když ho podtínají. (Akademická gramatika spisovné češtiny, s. 638)

Pokud ještě zůstaneme u jiných jazyků, této deagentizace se hojně užívá v překladech, především z ruštiny, kde je důvodem možná interference, a němčiny, kde je tento způsob jako jeden možný při překladu vět s neurčitým zájmenem *man*.

6.1.4 Infinitiv

Infinitiv lze užívat ve funkci výzvy jako expresivního prostředku (vyzyvatel dává najevo svou autoritu) nebo výtky (hovorový prostředek vyjadřující nelibost nebo rozhořčení).

A spát!

Takhle mluvit před matkou!

Říct mu něco takového! (Akademická gramatika spisovné češtiny, s. 771)

Konstrukce typu *co*+infinitiv

Částici *co* společně s infinitivem užívá čeština často ještě s další zesilující částicí, např. *takhle, třeba*, atd.

Co si pustit nějakou desku?

Co takhle dát si špenát?

Co mu třeba zavolat? (Akademická gramatika spisovné češtiny, s. 772)

Konstrukce s tázacím slovem + infinitiv + klesavá intonace

Proč ho poslouchat! (Akademická gramatika spisovné češtiny, s. 772)

6.1.5 Konstrukce s korelativy

Stejně jako v němčině, i v češtině je možné používat korelativa, neboli korelativní výrazy, ať už fakultativně nebo obligatorně, pokud chceme začlenit podmětové a předmětové věty do vět řídicích. Jedná se např. o výrazy *to, že; to, co; tomu, kdo; na to, že*. Různých druhů je velké množství, do této práce vybereme pouze korelativa typu *kdo, (ten)/tomu/toho*. Pokud je pád korelativ v obou větách nominativní, je možno korelativní zájmeno *ten* vynechat.

Kdo mi pomůže, tomu budu vděčný. (Akademická gramatika spisovné češtiny, s. 808)

**Kdo mi pomůže, budu vděčný.*

Kdo to nedokáže, je ztracen.

Kdo to nedokáže, ten je ztracen.

Kdo chce pracovat, práci si najde.

Kdo chce pracovat, ten si práci najde.

Ten, kdo chce pracovat, si zatím práci najde [...] (Akademická gramatika spisovné češtiny, s. 810)

Přesné podmínky, za kterých se mluvčí rozhodne zdůraznit podmět věty pomocí výrazu *ten*, zatím nejsou známy.

6.2 Lexikální prostředky vyjádření impersonálnosti

V případě češtiny nelze vynechat lexikální prostředky pro vyjádření všeobecnosti, neboť náš mateřský jazyk nabízí opravdu širokou paletu různých neurčitých zájmen, která jsme navíc doplnili o několik podstatných jmen.

6.2.1 Neurčitá zájmena

I v češtině jsou neurčitá zájmena jednou z možností vyjádření neurčitosti nebo všeobecnosti. Mluvčí jimi odkazuje na osoby, které nechce nebo nemůže jmenovat.

Český jazyk disponuje celým souborem neurčitých zájmen, přičemž většina z nich vznikla pouze připojením nejrůznějších předpon a přípon ke čtyřem základním. Jedná se o tázací zájmena *kdo*, *co*, *který*, *jaký*, a k nim přidané předpony *ně-*, *kde-*, *málo-*, *lec-*, *leda-*, *všeli-*, popř. přípony *-si*, *-koli*.

Pro naši práci se hodí vyzdvihnout následující zájmena:

1) Někdo

Zájmenem *někdo* je možné vyjádřit určitou jednu osobu, kterou ovšem mluvčí nezná, ale může zastupovat i neurčené množství neurčitých osob.

Někdo tě tu shání.

„S představou, že někdo chce uskutečňovat dvě hospodářské politiky v jedné zemi, ale nesouhlasím,“ řekl na včerejší tiskovce KDH odstoupivší viceguvernér SBČS A. Vavro.

Když někdo z nás tohle nedokáže, měl by své místo okamžitě uvolnit jinému. (Štícha, s. 358)

2) Kdekdo¹⁴⁷

Totoho zájmena se substantivní povahou se užívá samostatně, „v psaných textech především v kontextech více či méně ironizujících nebo v promluvách vyjadřujících despekt“ (Štícha, s. 365) Významem mu odpovídají zájmena *každý*, *všichni* nebo *téměř každý*.

Před rokem mě v Moskvě kdekdo ujišťoval, že bude hůř. (Štícha, s. 365)

¹⁴⁷ Štícha do němčiny překládá jako: (ein) jeder, jedermann, alle, alle Welt

3) Málokdo¹⁴⁸

Dle Štíchy má *málokdo* syntaktickou platnost substantiva. Skloňuje se jako zájmeno *kdo* a významem odpovídá výrazům *málokterý člověk, málo lidí*. Užívá se samostatně nebo vazbě *málokdo z* +genitiv plurálu substantiva nebo zájmena.

Málokdo to ví.

Málokdo ze soudobých filmařů dokáže tak jako Scorsese vyjádřit propuknuvší násilí a zuřivost v souladu s pevně ovládaným filmovým rytmem. (Štícha, s. 352)

4) Leckdo¹⁴⁹

Významem se tento výraz blíží neurčitým kvantifikátorům typu *mnohý*. Dle Štíchy (s. 356) „jde o výrazy stylově mírně příznakové, buď formální, nebo poněkud expresivně stylizované mluvy.“

...leckdo z vás se nechal bezděky strhnout k tomu, že mluvil spíš pro kamery než proto, že by potřeboval něco vskutku naléhavého říci. (Štícha, s. 356)

Dalšími z těchto neurčitých zájmen mohou být *ledakdo, kdo, kdokoli*.

5) Mnozí

Jedná se o množné číslo neurčitého kvantifikátoru *mnohý*. Substantivizovaně (samostatně nebo v konstrukci *mnozí z* + osobní zájmeno nebo substantivum) se užívá běžně v plurálovém tvaru ve významu *někteří lidé*.

Velmi rychle zapomínají mnozí z nás na to, co nás ještě před několika měsíci spojovalo, totiž na zájem obecný. (Štícha, s. 353)

6) Všichni/každý

Všichni/všechny/všechna jsou plurálová zájmena vyjadřující „pojetí úplného množství jako jednoho celku“ (Štícha, s. 363), *každý/každá/každé* naopak singulárová, vyjadřující „pojetí úplného množství z hlediska jeho jednotlivých individuí“ (Štícha, s. 363)

Výraz *všichni* má více typů užití, v naší práci nás zajímá samostatně užitě *všichni* na pozici podmětu. Pokud zastupuje tuto funkci, musí být ve formě maskulina. Nahradit by se dal výrazem *všichni lidé*.

Užití v ostatních rodech je možné pouze při elipse.

¹⁴⁸ Dle Štíchy: selten jemand/einer, kaum jemand/einer, nur wenige, die wenigsten

¹⁴⁹ Dle Štíchy: dieser und jener, (so) mancher, manch einer

Všichni říkají, že jsem se vůbec nezměnila.

Všechny říkají totéž (=všechny dotyčné dívky či ženy). (Štícha, s. 363)

Každý se dá také užívat (i v ostatních rodech a pádech) atributivně i samostatně.

Každý potřebuje peníze. (Štícha, s. 363)

Často se zájmena nevztahují „na všechny lidi vůbec, nýbrž jen na všechny lidi, kteří v dané situaci pro danou výpověď přicházejí v úvahu, např. všichni obyvatelé dané obce, všichni lidé zasvěcení do problému apod.: *Každý ho tady zná.*“ (Štícha, s. 364)

7) Někteří

Toto zájmeno vyjadřuje obecně neurčitý počet, zároveň ale nehodnotí, zda jde o malý či velký počet. Běžně se užívá ve významu *někteří lidé* substantivizovaně, samostatně nebo ve spojení *někteří z* + osobní zájmeno nebo substantivum.

Někteří tvrdili s úsměškem, že měl na svědomí čachry a šmělinu.

Někteří z nás, veřejných činitelů Polska, Maďarska a Československa, zastávají vysoké státní funkce, někteří z přítomných je budou možná zastávat po nás. (Štícha, s. 358)

Jak už víme, v němčině také existuje předpona *irgend-*, podle Povejšila (s. 184) ale „jen zdůrazňuje neurčitost, než aby ji přímo vyjadřovala“

Stejně jako čeština nemá vždy k dispozici přímé německé ekvivalenty, mnohdy je nemá ani němčina pro české výrazy. Speciálně, pokud se jedná o spojení.

Sotvakdo (kaum jemand)

Bůhvídko (Gott weiß wer)

Nevímkdo (ich weiß nicht wer)

Kdovítko (wer weiß wer)

Čertvítko (der Teufel weiß wer)

6.2.2 Ono

V následujícím významu jde o zájmennou partikuli v pozici podmětu, která se používá v hovorové češtině příležitostně a fakultativně. V těchto větách není pokládána za podmět, spíše partikuli se zdůrazňovacím a emocionalizačním významem. Není tedy nutná jak strukturně, tak funkčně.

Ono prší. - Prší.

Ono to stejně nemá cenu. – Stejně to nemá cenu. (Štícha, s. 610)

Věty s touto partikulí používáme především tehdy, jsme-li danou skutečností udiveni, překvapeni, popř. jí můžeme vyjádřit jistou rezignaci.

Ono sněží.

Jdu do života s vervou. Ono mi stejně nic jiného nezbývá. (Štícha, s. 610)

Jiná funkce je formální rozčlenění větné výpovědi na téma (ono) a réma (celá věta).

6.2.3 Jeden

I v češtině je jedním z možných prostředků všeobecnosti ne běžně užívaný výraz *jeden*.

7. Případová studie – španělské prostředky vyjádření impersonálnosti

Součástí této práce je případová studie, ve které se budeme zabývat překlady některých jednotlivých prostředků vyjádření impersonálnosti v obou jazycích. Cílem je shrnout jejich užití, připravit jakousi analýzu hojnosti jednotlivých prostředků, popř. objevit další, které odborná literatura nezmiňuje. Na základě této studie můžeme i posuzovat, které prostředky jsou již, navzdory odborné literatuře, na ústupu.

Nástrojem je jazykový korpus, což je „vnitřně strukturovaný, unifikovaný a obvykle i indexovaný a ucelený rozsáhlý soubor elektronicky uložených a zpracovaných jazykových dat většinou v textové podobě, organizovaný se zřetelem k využití pro určitý cíl.” (F. Čermák, s. 119-140)

Jazykový korpus má ale spoustu typů a každý se využívá na něco jiného. Pro naše potřeby je vhodný paralelní korpus, který dokáže zobrazit stejné texty v několika jazycích vedle sebe. V této práci tedy využijeme InterCorp.

U všech analyzovaných prostředků jsme postupovali stejným způsobem. Pracovali jsme s InterCorp v16 Spanish nebo German, k němuž jsme přidali zarovnané korpusy opačného jazyka i češtiny. Hledání jsme omezili na *Core*, neboli jádro, což obsahuje převážně beletristická díla. Zároveň jsme pracovali vždy s texty, které byly originály daného jazyka, nikoli jeho překlady.

Pro tuto studii jsme vybrali konstrukci *hay que*, impersonální *se* + substantivum v plurálu, dále lexikální prostředky *uno* a *alguien*.

7.1 Hay que

Pro studii případu *hay que* jsme se řídili výše zmíněným postupem.

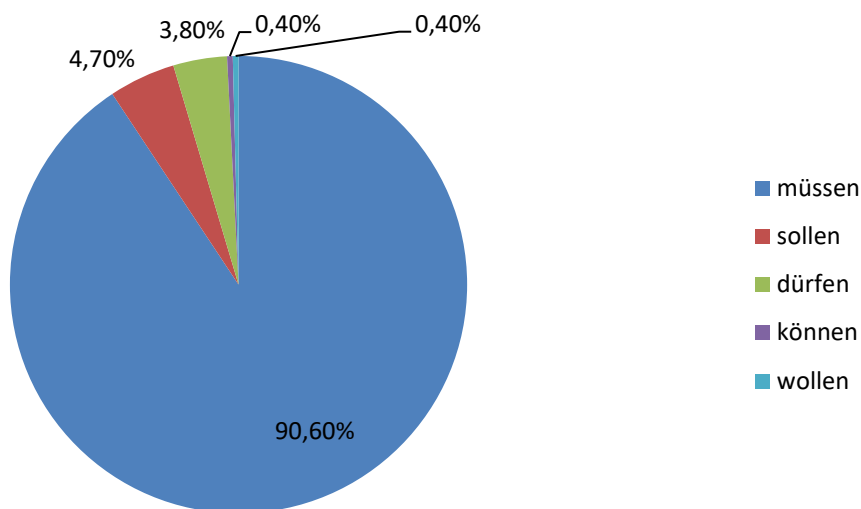
Vzniklý korpus tedy obsahuje 2 665 119 pozic. Dotaz na vazbu *hay que* našel 286 výsledků.

Výsledné překlady jsme roztřídili do tří skupin – pomocí modálního slovesa, pomocí infinitivní konstrukce a ostatní jevy, přičemž první z nich tvoří 82,2 % všech výsledků, infinitivní konstrukce 5,9 % a kategorie ostatní je zastoupena v 11,8 %.

7.1.1 Modální slovesa

Pro vyjádření španělského *hay que* němčina využívá téměř všech modálních sloves (*müssen* / *muset*, *sollen* / *mít povinnost*, *dürfen* / *smět*, *können* / *moci*, *umět*, *wollen* / *chtít*), pravdou je, že některá v mnohem větší míře než ostatní.

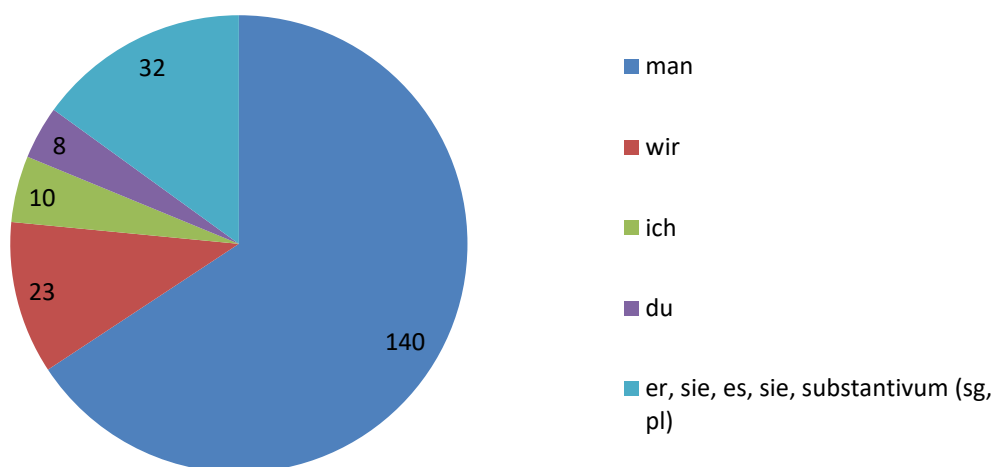
Zastoupení konkrétních modálních sloves

- MÜSSEN

Müssen v několika možných osobách a způsobech je nejpočetnější možnost překladu *hay que*. Ze všech možností tvoří celkem 75,5 %. Pro lepší celkovou přehlednost byly vytvořeny dva grafy, z nichž jeden znázorňuje rozmanitost osob a k nim adekvátní tvar slovesa, druhý graf pouze slovesné způsoby.

Užití slovesa müssen v různých osobách

Jak z výše uvedeného grafu vyplývá, kombinace *man muss/müsste/müsse* je zastoupena v 66 % ze všech výrazů s *müssen*. Konkrétněji, *man muss* ve 134 případech, *man müsste* ve 3 a *man müsse* ve 4.

*Lo que **hay que** hacer es una cooperativa y mandar a la madame al carajo .*

*Eine Kooperative **müßte man** gründen und die Puffmutter zum Teufel schicken! (Allende, Dům duchů)*

*Agregó que nada resienten tanto como los impuestos, y mucho más cuando **hay que** pagárselos a los franceses .*

*Stärksten Unwillen empfänden sie gegenüber dem Zahlen von Steuern, vor allem, wenn **man** sie an die Franzosen entrichten **müsse**. (Allende, Zorro)*

*- **Hay que** hacer muchas cosas para vendérselas a los ricos antes que se mueran - decía, ciego de la borrachera - .*

*„**Man muß** vieles machen, um es den reichen Leuten zu verkaufen, bevor sie sterben“, sagte er, vom Saufen blind. (García Márquez, Pohřeb Velké matky)*

Druhé největší zastoupení má 3. os. sg./pl., do které jsme započítali i podmět vyjádřený podstatným jménem, šlo převážně (21 z celkových 32 případů) o konstrukci s modálním slovesem v trpném rodu.

***Hay que** ampliar las instalaciones, darle más alegría al local y limpiar.*

***Die Zimmer müßten vergrößert, das Lokal freundlicher und alles gründlich gesäubert werden.** (Allende, Dům duchů)*

*Coincidimos plenamente en que **hay que** cambiar la poesía mexicana.*

*Alle waren der Meinung, daß die **mexikanische Lyrik verändert werden müsse**. (Bolaño, Divocí detektivové)*

*Valentin, **hay que** decirlo, les ha hecho algunas...*

*Valentin, **das muß gesagt werden**, hat ihnen manchmal böse mitgespielt... (Cortázar, Nebe, peklo, ráj)*

***Hay que** hacer algo mientras llegan las bolas.*

*„**Es muß** ja was geschehen, bis die Kugeln kommen.“ (García Márquez, Pohřeb Velké matky)*

*- De todos modos **hay que** mandarlo el miércoles – dijo el alcalde -.*

„Auf jeden Fall **muß er** Mittwoch weg“, erklärte der Bürgermeister. (García Márquez, Zlá hodina)

Na pomyslném třetím místě se umístila 1. os. pl., tedy *wir müssen* se 23 výskyty, dále *ich muss* v 10 případech a *du musst* s 8 případy.

- ¡**Hay que** sacarlo!

„**Wir müssen** ihn herauholen!“ (Allende, Dům duchů)

- No puedes vivir como una beduina, **hay que** pasarte por el Registro Civil, dijo un día el patrón.

„Du kannst nicht leben wie ein Beduine, **ich muß** dich ins Zivilregister aufnehmen lassen“, sagte mein Patron eines Tages. (Allende, Eva Luna)

- **Hay que** hablar con los curas, sugirió.

„**Du mußt** mit den Pfarrern sprechen“, riet er Rolf. (Allende, Eva Luna)

Následující graf nám ukáže poměr slovesného způsobu slovesa *müssen*.

Z grafu jednoznačně vyplývá, že převažuje indikativ, přesněji v 96 %, konjunktiv I. je užit pouze ve 2 % a konjunktiv II. ve 2,3 %.

- SOLLEN / mít povinnost

Sloveso *sollen* bylo pro překlad *hay que* využito jedenáctkrát. V 5 případech s podmětem *man* v indikativu, jednou s podmětem *sie* v konjunktivu II a pětkrát v tomto slovesném způsobu opět s podmětem *man*.

- *Nunca hay que vender la tierra.*

„*Land soll man nicht verkaufen*“. (Allende, *Dům duchů*)

Es un hombre al que no hay que pedirle discursos sino otras cosas, cosas brumosas e inexplicables como sueños, coincidencias, revelaciones, y sobre todo humor negro.

Er ist ein Mann, den man nicht um Diskursives bitten sollte, sondern um andere, nebulöse und unerklärliche Dinge, wie Träume ... Koinzidenzen, Offenbarungen und vor allem um schwarzen Humor. (Cortázar, Nebe, peklo, ráj)

- DÜRFEN / smět

Co se slovesa *dürfen* týče, dvakrát bylo použito *man dürfe* (tvar konjunktivu I.) a sedmkrát *man darf*. Zajímavé je, že sloveso *dürfen* bylo užito pouze, pokud byl výraz *hay que* v záporu, tedy *no hay que*.

No me permitía sentimentalismos ni quejumbres, " no hay que mirar para atrás ", era uno de sus le-mas.

Sie gestattete mir keine Sentimentalitäten und keine Wehleidigkeit, „man darf nicht zurückblicken“, war einer ihrer Sprüche. (Allende, Sépiovův portrét)

- KÖNNEN / WOLLEN

U těchto dvou sloves šlo skutečně o malé zastoupení. Pouze jeden výskyt *man kann* a jeden *ich will*.

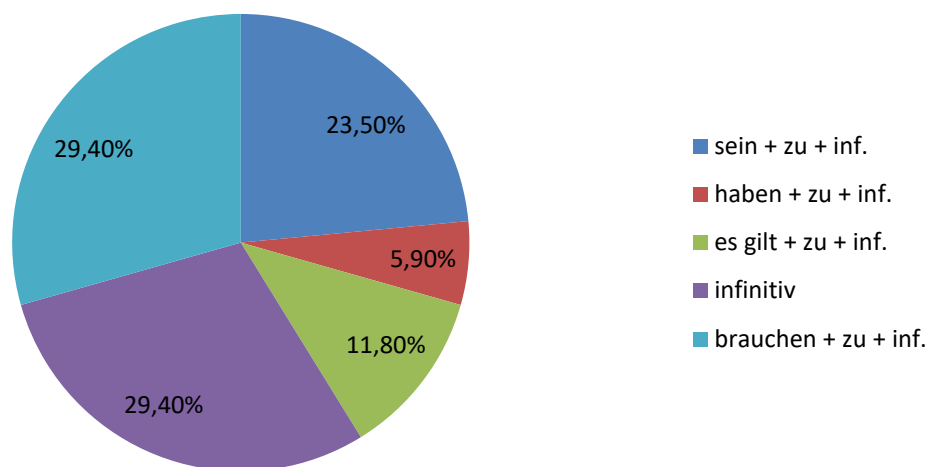
eso hay que verlo, Paco, no seas farol, y Paco exhibió su destreza ante el muchacho

„*will ich mal sehen, Paco, sei kein Angeber,*“ und *Paco stellte seine Geschicklichkeit vor dem jungen Mann unter Beweis* (Delibes, Blahoslavení chudí duchem)

7.1.2 Infinitivní konstrukce

Další výslednou kategorií tvoří různé infinitivní konstrukce nebo infinitiv samotný, pro přehlednost opět předložíme graf:

Zastoupení infinitivních konstrukcí

- SEIN + ZU

Konstrukce slovesa *sein* + *zu* + *infinitiv* bylo využito pouze čtyřikrát.

- *En todo caso, hay que apurarse, Jaguar.*

„*Jedenfalls ist keine Zeit zu verlieren, Jaguar.*“ (Allende, Království zlatého draka)

- HABEN + ZU

Obdobná konstrukce pouze jedenkrát. Ačkoliv Povejšil tuto konstrukci také uvádí, my jsme ji do našeho přehledu v kapitole 5 nezahrnuli, neboť se obvykle pojí s personálním podmětem.

Pero hay que cumplir órdenes.

Aber wir haben Befehle auszuführen. (Allende, Dům duchů)

- ES GILT + ZU

Tato konstrukce byla použita pouze dvakrát. Jednalo se o totéž dílo, které bylo přeloženo v roce 2005 Svenjou Becker. Zajímavostí pro nás zůstává, že pokud tuto vazbu přeložíme v internetových slovnících, dostaneme překlad *je třeba*, což je zároveň i jednou z častých překladů vazby *hay que* ze španělštiny. Přesto tato konstrukce do celkových statistik téměř nezasáhla. Této konstrukci se ještě budeme věnovat v kapitole 8. 2

Tal como se explicaba en la primera página, era un compendio de las «utilísimas instrucciones para no vacilar jamás cuando hay que batirse en lances de honor con sable español o florete».

*Wie auf der ersten Seite vermerkt war, handelte es sich dabei um eine Zusammenstellung der „höchst nützlichen Anleitungen, niemals zu wanken, wenn es mit spanischem Degen oder Florett einen Ehrenhandel **auszutragen gilt**.“ (Allende, Zorro)*

*Se trata del Zorro, un valiente caballero, vestido de negro y enmascarado, que siempre aparece cuando **hay que** hacer justicia – le explicó al ciego.*

*Ich spreche von Zorro, dem tollkühnen Edelmann mit dem schwarzen Umhang und der Maske, der immer erscheint, wenn **es gilt**, für Gerechtigkeit **zu sorgen**. (Allende, Zorro)*

- BRAUCHEN + ZU

Přesněji řečeno *man braucht + zu + infinitiv* bylo v korpusu nalezeno pětkrát.

*No **hay que** preocuparse por esta niña.*

*Um dieses Kind **braucht man** sich keine Sorgen **zu machen**, es wird Glück haben und glücklich sein. (Allende, Dům duchů)*

- INFINITIV

Překlad *hay que* pomocí infinitivu jsme objevili také pětkrát.

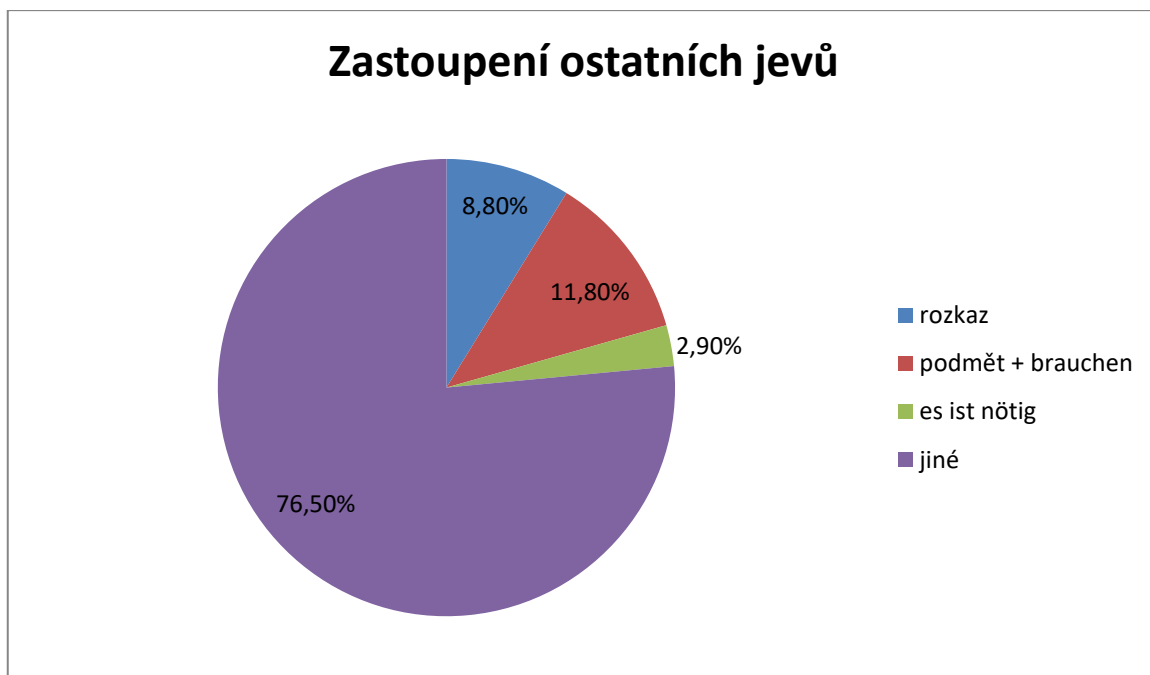
*¿**Hay que** entender?, dije yo.*

*Was **verstehen?** fragte ich. (Bolaño, Divocí detektivové)*

Oproti tomu v češtině se dal infinitiv najít sedmkrát. Jen jednou se ale způsob přeložení infinitivem shodoval s němčinou.

7.1.3 Ostatní jevy

Do této kategorie jsme zařadili rozkaz, sloveso *brauchen*, *es ist nötig* a překlady, které nebylo možno zařadit do žádné jiné kategorie.

- ROZKAZ

Rozkaz byl pro vyjádření *hay que* použit pouze třikrát.

En América hay que vestirse como los americanos – sonrió él.

„In Amerika **kleide dich** wie die Amerikaner“, sagte er lächelnd. (Allende, Dcera štěstěny)

Hay que ver cómo ha cambiado este pueblo.

Bedenken Sie doch, wie sehr sich dieser Ort verändert hat. (García Márquez, Zlá hodina)

Está bien, pero no quiero problemas de ninguna clase, hay que actuar con discreción y no provocar un incidente internacional.

In Ordnung, aber ich will auf gar keinen Fall Scherereien, gehen Sie diskret vor, das Ganze darf sich nicht zu einem internationalen Skandal ausweiten. (Allende, Království zlatého draka)

- BRAUCHEN

Sloveso *brauchen* (*potřebovat*), tentokrát ne v konstrukci s infinitivem s *zu*, jsme našli čtyřikrát.

Hay que hacer de todo – insistía – porque nunca se sabe qué quieren comer los forasteros.

„**Wir brauchen** von allem“, beharrte sie, „denn man weiß nie, was die Ausländer essen wollen.“ (García Márquez, Sto roků samoty)

- ES IST NÖTIG

Vazba *es ist nötig* (*je nutné*) byla na rozdíl od češtiny použita pouze jednou, ačkoli se zdá být celkem logickým překladem.

- *De todos modos – dijo el señor Benjamín no hay que estimular con puertas cerradas la imaginación de la gente.*

„Immerhin“, meinte Señor Benjamin; „**es ist nicht nötig**, durch verschlossenen Türen die Einbildungskraft der Leute anzuregen.“ (García Márquez, Zlá hodina)

- OSTATNÍ

Překlad, při kterém nebyla užitá žádná z výše uvedených možností bylo 26, z celkového počtu tedy 9 %. Jednalo se o opravdu různé náhrady *hay que* nebo o jeho úplné opomenutí. *No hay que ponerse histérico, le dije cuando me cansé de estar allí, en la penumbra, con el teléfono colgando de la oreja .*

Kein Grund, hysterisch zu werden, sagte ich, als ich genug davon hatte, hier im Dunkeln zu sitzen, den Telefonhörer am Ohr. (Bolaño, Divocí detektivové)

7.1.4 Poznámky

K celkovým počtům bychom ještě dodali, že neurčitý podmět *man*, ať už v kombinaci s *müssen* nebo s jinými slovesy, byl zastoupen v 58 %.

Během analyzování překladů jsme si všimli časté kombinace *hay que* se slovesy *ver* nebo *reconocer*, navíc šlo ve větší míře o případy, jejichž překlady spadaly do kategorie jiné. Proto jsme si zúžili vyhledávání na *hay que ver* (9 výsledků), *hay que verlo* (2), *hay que reconocer* (2), *hay que reconocerlo* (5) a došli jsme k následujícím výsledkům: *Hay que ver* bylo pětkrát přeloženo výrazem z kategorie jiné, *hay que verlo* modálním slovesem v kombinaci se slovesem *sehen*, *hay que reconocer* jednou z kategorie jiné, *hay que reconocerlo* kombinací *man + muss + zugeben* (*přiznat, uznat, připustit*) jednou přičestím slovesa *zugeben* a jednou *man muss*. Tyto čtyři kombinace s výrazem *hay que* (celkem 17) byly sedmkrát přeloženy pomocí jiné možnosti než námi určenými kategoriemi. Domníváme se, že *hay que ver* nebo *hay que reconocer* je ve španělštině celkem běžnou kombinací, kdežto v němčině by obdobná konstrukce zněla neobvykle.

7.1.5 Překlady do češtiny

Jelikož jsme do předchozí části této práce zařadili i přehled českých možností vyjádření impersonálnosti, shrneme okrajově výsledky i překladu španělské vazby *hay que* a porovnáme je s němčinou.

Na první pohled nejnápadnější v celém sčítání je, že v četnosti užití nevede jediná možnost s enormním náskokem, nýbrž že několik prostředků pro překlad daného výrazu má celkem vyrovnané hodnoty.

Musíme se s 51 výskyty umístilo na pomyslném prvním místě, avšak za předpokladu, že výrazy *je třeba* a *je potřeba* budeme počítat zvlášť. *Je třeba* bylo nalezeno padesátkrát, *je potřeba* osmnáctkrát. Jednadvacet výskytů čítá neosobní *musí se*, patnáctkrát bylo použito sloveso *mít (povinnost)* s různými podměty, *musíš* jedenáctkrát, *musíte* sedmkrát.

V češtině byl také použit rozkaz, a to hned čtyřikrát. Je nutno ale dodat, že použit byl úplně při jiných výskytech, než v němčině.

Ese viejo debe estar loco, hay que tener cuidado.

„*Ten stařík je určitě blázen, dávejte si na něj pozor.* (Cortázar, Nebe, peklo, ráj)

7.2 Neosobní se + substantivum v plurálu

Pro další případovou studii by byla zajímavá konstrukce neosobního *se* v kombinaci s podstatným jménem v plurálu, např. *Se vende pisos*. Problémem je, že korpus Intercorp nenajde kombinaci *se vende*. Tu najde korpus Araneum Hispanicum Maius (Spanish, 15.04) 1,20 G, dokonce v 236 případech, z nichž 19 je použito s plurálem, avšak k tomuto korpusu nelze přidat zarovnané korpusy a tedy analyzovat jejich překlad.

Lze tedy konstatovat, že současná podoba korpusu InterCorp neumožňuje zkoumat protějšky této jinak velmi zajímavé španělské konstrukce.

7.3 Uno

Jako další analyzovaný případ jsme si vybrali lexikální prostředek vyjádření impersonálnosti, kterým je zájmeno *uno*. Výběru korpusu, zarovnaným korpusům a omezeních jsme se drželi stejně jako v přechozích případech. Výsledný korpus je tedy velký 2 665 119 pozic. Jsme si vědomi několika rizik, která s sebou rozbor tohoto zájmena přináší. Jedním z nich je fakt, že jde o lexikální prostředek, který má v němčině svůj ekvivalent *einer*, dá se tedy předpokládat, že v naprosté většině bude zastoupena právě tato možnost. Ovšem právě v tomto případě jsme se přesvědčili o opaku. Dalším rizikem je, že korpus nenalezne pouze spojení *uno* a sloveso ve tvaru 3. os. sg., nýbrž i spojení *cada uno*. To se potvrdilo, avšak učinili jsme z toho spíše výhodu a zabývali jsme se i spojením *cada uno*, což je taktéž prostředek všeobecnosti. Je nutné přiznat, že studie tohoto případu byla spíše zkouškou, zda se z něčeho vcelku předvídatelného nestane opak.

Celkem jsme objevili 135 výskytů zájmena *uno*. Vyřadili jsme jich 14 z důvodů nerelevantnosti (*uno* ve funkci předmětu) nebo překladu, který by byl zařazen do kategorie

ostatní. V 73 případech se jednalo o samostatné zájmeno *uno* ve funkci podmětu a ve 48 o zájmeno *cada uno*. Nyní ale k výsledkům prvního zmíněného:

Pro přehlednost jsme výsledky opět zanesli do grafu.

- MAN

Zajímavé je, že první pozici co do počtu překladů nezaujímá zájmeno *einer*, jak by se dalo čekat, nýbrž neurčitý podmět *man* s 46 případy. Pokud si na tomto místě můžeme dovolit trochu předbíhat, *man* bylo použito jako překlad zájmena *uno* v 63 %, zatímco naopak, překlad zájmena *man* pomocí španělského *uno* pouze ve 13 %, čemuž se budeme věnovat v kapitole 8.

Pero cuando uno va a comprar, todo el mundo le entiende como sea.

Aber wenn man etwas kaufen will, versteht einen jedermann. (García Márquez, *Láska za časů cholery*)

- EINER

Čtrnáctkrát bylo užito zájmeno *einer* samostatně, jednou ve spojení *einer von beiden*, dvakrát *eins* a jednou *eine von ihnen*. Ačkoli se zájmena liší v rodu a v tom, zda jsou užita samostatně či nikoli, domníváme se, že je lze zařadit do jedné kategorie, celkem tedy osmnáctkrát.

A veces uno tocaba canciones tristes en una guitarra mientras circulaba de mano en mano el mate cebado, esa aromática infusión de yerba verde y amarga que por esos lados se bebe como té.

*Manchmal spielte **einer** schwermütige Lieder auf der Gitarre, während die Matebecher von Hand zu Hand gingen mit diesem aromatischen Aufguß aus den grünen, bitteren Blättern des Matestrauches, den sie dort als Tee trinken.* (Allende, Paula)

- JEDER

Zájmeno *jeder*, neboli *každý* bylo užito dvakrát.

*Mi abuela, quien sostenía que la juventud no es una época de la vida sino un estado de ánimo, y que **uno** tiene la salud que se merece, se veía totalmente derrotada en esa cama de hospital.*

*Meine Großmutter, die stets behauptet hatte, Jugend sei kein Lebensabschnitt, sondern ein Gemütszustand, und **jeder** sei so gesund, wie er es verdiene, sah in diesem Krankenhausbett völlig zerstört aus.* (Allende, Sépiovů portrét)

- DER EINE

Třikrát bylo překladem spojení *der eine*.

*En ese momento aparecieron dos carabineros en bicicleta, **uno** tocó un silbato y el otro gritó que se apartaran, carajo, que había llegado la ley.*

*In diesem Augenblick erschienen zwei Polizisten auf Fahrrädern, **der eine** pfiŕ auf der Trillerpfeife, der andere schrie „Auseinandergehen, verdammt nochmal!“ das Gesetz war gekommen.*

(Allende, Paula)

- ER / DU

Nalezli jsme jeden výskyt osobního zejména *er* (on) a jednou *du* (ty).

- SLOVESO VE 3. os. pl.

Pouze jednou tvořilo v tomto případě všeobecnost věty sloveso ve tvaru 3. os. pl.

- ES SICH

Jednou sloveso se zvratným *sich* s podmětem *es*.

7.3.1 Cada uno

Jak jsme už výše zmínili, studii případu *uno* lze velice snadno doplnit o statistiku případu *cada uno*, jež ale nedopadla nikterak překvapivě. Nejprve uvedeme již tradičně graf:

Německé překlady zájmena *cada uno*

Překladem se ve 33 případech stal německý ekvivalent *jeder*, k němuž jistě můžeme přiřadit i 4 výskyty *jeder von ihnen*, jednou *jedes*, taktéž jednou *ein jeder* a *jeder von beiden*. Dvakrát zájmeno *alle* (všichni) a stejně tak *beide* (oba).

Po jednom výskytu měla i již několikrát zmíněné zájmeno *man*, *der andere*, *jeder Mensch* nebo sloveso ve tvaru 3. os. pl.

Un mes atrás cada uno tenía todavía su pieza, después habían decidido vivir juntos.

Vor einem Monat hatte jeder von ihnen noch sein Zimmer gehabt; dann hatten sie beschlossen, zusammen zu leben. (Cortázar, Nebe, peklo, ráj)

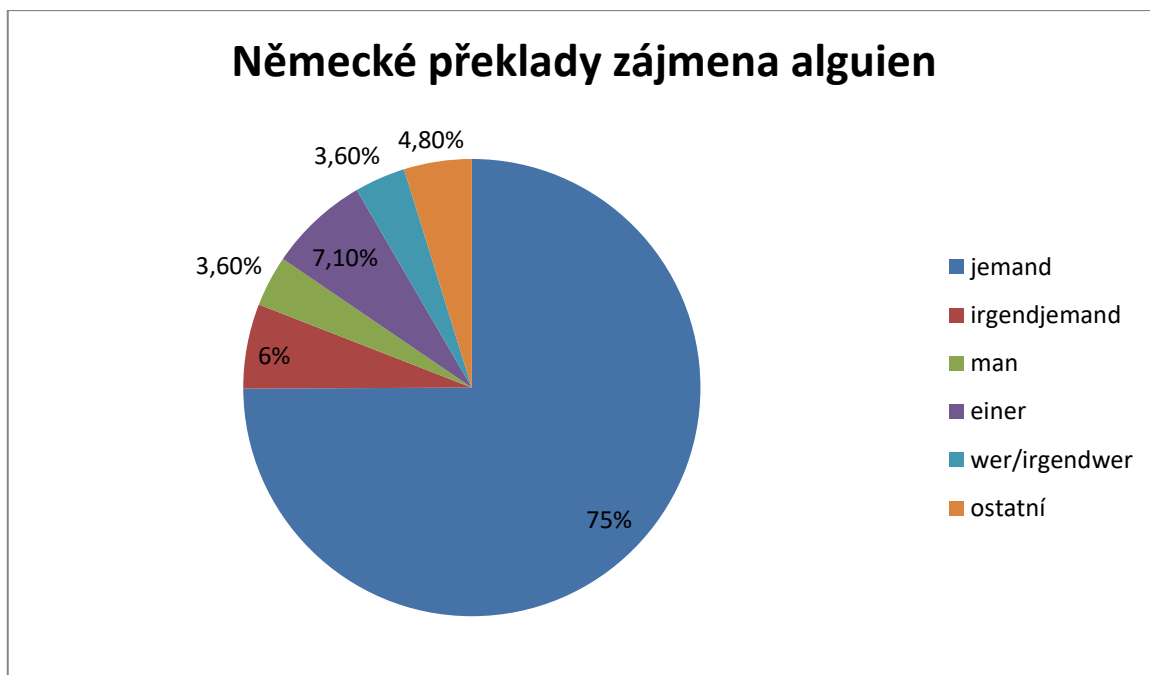
7.4 Alguien

Při další studii zůstaneme u lexikálního vyjádření impersonálnosti, tedy zájmena *alguien*.

V tomto případě jsme se také drželi výběru korpusů, který je zmíněn na začátku této kapitoly.

I tady jsme narazili také na několik úskalí, která se ovšem v tomto případě stala reálnými.

Korpus našel pouze 88 výskytů, 84 pro nás relevantních, což je riziko korpusu s menším množstvím pozic. Zároveň se zde potvrdil předpoklad nejčastějšího překladu německým ekvivalentem *jemand*.

- JEMAND

Překlad pomocí tohoto neurčitého zájmena byl nalezen hned v 63 případech.

- *Que **alguien** abra - dijo Quim, pero nadie se movió de su lugar.*

*"**Jemand** soll öffnen", sagte Quim, aber keiner erhob sich von seinem Stuhl.* (Bolaño, Divocí detektivové)

- IRGENDJEMAND

Celkem pětkrát jsme mohli narazit na zdůrazněnou všeobecnost vyjádřenou pomocí *irgendjemand*.

- *¿Tú crees que en este mundo **alguien** hace algo gratis, niña? - dijo.*

» *Glaubst du, daß auf dieser Welt **irgend jemand** etwas umsonst tut, Kind? « sagte sie.*

(Allende, Dcera štěstěny)

- MAN

Neurčitý osobní podmět *man* se celkem objevil třikrát.

*Veinte años más tarde **alguien** notó que en cada esquina de la ciudad había un restaurante con demonios coléricos, lámparas de papel...*

*Zwanzig Jahre später konnte **man** an jeder Ecke der Stadt ein Restaurant mit schnaubenden Dämonen, Papierlampions... (Allende, Eva Luna)*

- EINER / EINE / EINER VON

Ve větším zastoupení bylo zájmeno *einer* v různých tvarech, přesně řečeno šestkrát.

*A medio camino **alguien** gritó "¡Compañero Salvador Allende!"*

*Auf halbem Wege rief **einer von uns**: „Genosse Salvador Allende! (Allende, Paula)*

- WER / IRGENDWER

Jednou jsme našli zájmeno *wer* a dvakrát jeho zesílenou podobu *irgendwer*.

*No se aceptaban novelas en ese hogar, creo que a don Sebastián le faltaba ánimo para censurarlas y para evitar que **alguien** leyera una de la lista negra de la iglesia,...*

Don Sebastián hatte einfach keine Lust, sie zu zensieren, und um zu verhindern, daß

***irgendwer** einen auf der schwarzen Liste der Kirche verzeichneten las...(Allende, Sépiový portrét)*

- OSTATNÍ

Další možnosti, jako například *der, welcher; ich; die Frau* nebo trpný rod byly zastoupeny pouze jednou, čtyřikrát pak nezařazeno.

*Después **alguien** gritaba .*

*Dann schrie **eine Frau** . (Bolaño, Divocí detektivové)*

8. Případová studie – německé prostředky vyjádření impersonálnosti

V této kapitole se budeme zabývat německými prostředky impersonálnosti a jejich španělskými, případně českými překlady. Pro tyto studie jsme se řídili tím samým postupem jako v předchozí kapitole, tzn. zvolili jsme InterCorp v16 German, do zarovnaných korpusů jsme zvolili Spanish a Czech, dále hledání omezili na Core a vybrali pouze německé originály. Výsledný korpus obsahuje 1 364 477 pozic. Rozhodli jsme se zkoumat neurčitý podmět *man*, konstrukci *es gilt + zu + infinitiv* a zájmeno *einer*.

8.1 *man*

Jak jsme se již v této práci dozvěděli, výraz *man* je velice užívaným prostředkem impersonálnosti, což potvrzuje i jeho nalezených 3 674 výrazů. Jelikož je pro nás nemožné zkoumat všechny výskyty, vybrali jsme náhodný vzorek o velikosti 100 výskytů. Analyzování tohoto případu se zdalo být mírně složitější, neboť *man* je pouze podmět a může se vázat s téměř jakýmkoli slovesem v jakémkoli času a způsobu. Problematické bylo ale i rozřazení do výsledných kategorií. Po delší úvaze jsme se rozhodli výsledky netřídit, pouze oddělit kategorii jiné/nezařaditelné. Protože jsme pracovali se vzorkem 100 výskytů, uvedená čísla jsou zároveň i procentuálním vyjádřením.

- NEOSOBNÍ SE

Co do četnosti možností překladu německého *man*, obsadilo první pozici (s 28 výskyty) neosobní SE. Jak jsme již zmiňovali v kapitole 4, tato konstrukce se užívá pouze se slovesem ve 3. os. sg.

*Wie konnte **man** auch diesen Menschen richtig verstehen?*

*¿Cómo **se podía** comprender bien a ese hombre? (Kafka, Proces)*

*Und immerfort hört **man** den Schleicher vor der Tür.*

*Y continuamente **se oía** al furtivo ante la puerta. (Kafka, Zámek)*

- SLOVESO VE TVARU 3. os. pl.

S 16 výskyty se jako druhá nejčastější varianta ukázal tvar slovesa ve 3. os. pl., což jsme v naší práci také zmiňovali jako poměrně častou možnost vyjádření impersonálnosti.

*Und dann kam Ostern, und **man** versuchte es einfach.*

*Y luego vino Pacua, y **decidieron** intentarlo.* (Grass, Plechový bubínek)

- UNO

Ačkoli jsme výraz *uno* zahrnuli k možným vyjádřením všeobecnosti, rozhodně jsme ho nepočítali k nejčastějším případům. Přiznáváme, že zájmeno *uno* nás se 13 výskyty na třetí příčce překvapil. Nutno podotknout, že 8 případů náleželo překladu díla *Tři kamarádi* spisovatele E. M. Remarquea a překladatelů Judith Villar a Ángel Sabrido.

*Karl jedoch hielt ihn im Grunde nur für einen Lumpen, der durch das Unglück sich hatte verd erben lassen und mit dem **man** schon auskommen konnte.*

*Él, sin embargo, sólo le tenía por un vagabundo que se había dejado corromper por la desgracia y con el que **uno** podía entenderse.* (Kafka, Amerika)

*Mit einem Hund ist **man** nie allein!* “

*Con un perro, **uno** nunca está solo.* (Remarque, *Tři kamarádi*)

- SLOVESO VE TVARU 1. os. pl.

Šestkrát se v našem nahodilém vzorku objevilo sloveso ve tvaru 1. os. pl.

*Wenn **man** diese Situation vergleicht mit den Begriffen Stoff und Form bei Aristoteles, so kann man sagen,...*

*Si **comparamos** esta situación con los conceptos aristotélicos de materia y forma, podemos decir...*

(Heisenberg, Fyzika a filosofie)

- REFLEXIVNÍ PASIVUM

Rovněž šestkrát se mezi všemi výskyty objevilo reflexivní pasivum.

- HAY QUE / HABÍA QUE / HA DE

Tyto konstrukce byly pro překlad neurčitého zájmena *man* použity celkem pětkrát.

***Man** braucht mindestens drei grundlegende Maßeinheiten.*

...pero hay que tener por lo menos tres unidades. (Heisenberg, Fyzika a filosofie)

*Will man Unterschiede erkennen, dann muß **man** schon genau das Material prüfen.*

*Si se quieren encontrar diferencias **ha de** acudirse a la primera materia.* (Remarque, Na západní frontě klid)

- ES NECESARIO / ES POSIBLE

Celkem třikrát bylo použito *es necesario / es posible* v různých časech.

*Passendes Schuhzeug für Oskar hätte **man** jedoch in keiner Kleiderkammer der Wehrmacht auftreiben können.*

*En cuanto a zapatos a la medida de Óscar, no **hubiera sido posible** hallarlos en ningún depósito del Ejército. (Grass, Plechový bubínek)*

- SLOVESO VE TVARU 2. os. sg.

Pouze jednou byl použit také jeden z možných prostředků všeobecnosti, tedy sloveso ve tvaru 2. os. sg.

*Bei Handprothesen kann **man** die Finger bewegen und arbeiten, sogar schreiben.*

*Con una mano artificial de éstas **puedes** mover los dedos y trabajar, incluso escribir. (Remarque, Na západní frontě klid)*

- EL QUE

Taktéž jednou bylo použito korelativní spojení *el que*.

*Er fühlte sich so frei, wie man es sonst nur ist, wenn **man** in der Fremde mit niedrigen Leuten spricht.*

*Se sentía libre, tan libre como **el que** habla en el extranjero con gente de baja condición. (Kafka, Proces)*

- OSTATNÍ

Pětkrát bylo použito sloveso ve 3. os. sg. v kombinaci s podstatným jménem ve funkci podmětu. Čtrnáctkrát pak jevy, které jsme nezařadili do žádné kategorie. Za zmínku stojí případy, kdy se z předmětu ve větě s *man* stane v překladu do druhého jazyka podmět.

*...bei den unregelmäßigen **französischen Verben**, mit denen **man** nachher in Frankreich doch nichts anfangen konnte.*

*...con los **verbos irregulares** franceses que, después, en Francia, no nos **han servido** de nada.*

(Remarque, Na západní frontě klid)

*Vom Meer hörte **man das Schreien** der Möwen.*

*Desde el mar **nos llegaron los chillidos** de las gaviotas. (Remarque, Tři kamarádi)*

8.1.1 Překlady do češtiny

Co se týká překladů osobního neurčitého podmětu *man* do češtiny, byl na první pohled přehled různých možností překladů ještě rozmanitější, než tomu bylo ve španělštině.

- LEXIKÁLNÍ PROSTŘEDKY – *někdo, každý, člověk, všichni, jeden, lidé, kdo*

Na rozdíl od španělštiny, kde bylo zájmeno *uno* použito hned třináctkrát, byl český ekvivalent *jeden* použit pouze jednou, což je v souladu s tvrzením F. Štíchy, který tvrdí že v češtině je tento výraz užíván spíše okrajově.

V našem vzorku jsme ve španělštině nenalezli žádné z těchto dalších výrazů, ovšem v češtině jich bylo využíváno poměrně hojně. Substantivum *člověk* například čtrnáctkrát, zájmeno *někdo* jednou, *všichni* dvakrát, *každý* jednou, *lidé* také jednou, *kdo* dvakrát.

- TVARY SLOVES V RŮZNÝCH OSOBÁCH

Patnáctkrát bylo užito sloveso v 1. os. pl., nutno dodat, že desetkrát šlo o knihu Fyzika a filosofie spisovatele a fyzika Wernera Heisenberga přeloženou Miloslavem Králem. Sloveso ve 3. os. pl. třináctkrát, rovněž třináctkrát sloveso ve tvaru 3. os. sg. nebo pl. se zvrtným *se*. Pouze dvakrát byl nalezen překlad slovesem ve tvaru 2. os. sg. a stejně tak je to i s 1. os. sg.

Jelikož se českými překlady zabýváme pouze okrajově, uvedeme si ještě několik příkladů, nebudeme ale vypisovat všechny. *Je/není třeba/zapotřebí/nutné/možno* bylo použito osmkrát. Zajímavé je, že sedmkrát byla použita konstrukce *bylo + sloveso (vidět, slyšet, znát)*.

Stejně jako ve španělštině se i v češtině objevily případy, kdy se z předmětu takzvané *man* – věty stal v překladu podmět.

*Vom Meer hörte **man das Schreien** der Möwen.*

*Od moře sem **doléhal křik** racků.* (Remarque, Tři kamarádi)

Pokud výsledky českých překladů porovnáme s možnými překlady uvedenými v kapitole 5, na první pohled je zřejmé, že reálné výsledky v korpusu jsou mnohem rozmanitější.

8.2 **Es gilt + zu + infinitiv a jiné vazby**

Další případem studie se měla stát infitivní konstrukce *es gilt + zu + infinitiv*. Korpus ale po zadání *es gilt* našel pouze 3 výskyty, zkusili jsme zadat výraz ještě v nepřímém pořádku, při čemž byly nalezeny 4 výrazy, pouze dvakrát se ale jednalo o naši konstrukci. Výsledky uvedeme, nicméně, v takto malém množství výskytů je studie nerelevantní.

Dvakrát byl výraz přeložen pomocí *se trata de*, jednou *es necesario*, jednou *había que* a jednou rozkazem pro 1. os. pl.

Noch **gilt es**, Schmuß auf jene Finger zu schauen, mit denen Schmuß gelegentlich ein Kleinkalibergewehr hielt.

Por lo pronto **pongamos** nuestra mira en Schmuß tal como Schmuß apuntaba con su escopeta a los gorriones. (Grass, Plechový bubínek)

Es gilt also, die Zahl solcher Identifizierungen zu vermehren, und das kann nur durch eine Hebung der allgemeinen Bildung der Jugend bewirkt werden.

Es necesario, pues, aumentar el número de tales identificaciones, y eso solamente puede hacerse mejorando la cultura general de la juventud. (Lorenz, Takzvané zlo)

S touto vazbou jsme nebyli příliš úspěšní, proto jsme hledali ještě ostatní infinitivní konstrukce.

Es heißt + zu + infinitiv

Spojení *es heißt / heißt es* bylo nalezeno dvacátkrát, v žádném případě se ovšem nejednalo o infinitivní vazbu.

Es steht + zu + infinitiv

Es steht / steht es jsme našli ve 28 případech, jednou se jednalo o infinitivní vazbu, která byla přeložena pomocí *debe + infinitiv*.

Es steht vielmehr ernstlich zu befürchten, daß die heutige, kommerzielle Gesellschaftsordnung ...

Más bien **debe** temerse seriamente que la actual sociedad comercial, ... (Lorenz, Takzvané zlo)

Es bleibt + zu + infinitiv

Výskytů *es bleibt / bleibt es* bylo v korpusu 17, ve dvou případech se jednalo o infinitivní konstrukci.

Es bleibt nur zu hoffen, daß seine Häsher ihn gleichfalls vergeblich suchen, ...

Cabe sólo esperar que también sus esbirros lo busquen en vano, ... (Grass, Plechová bubínek)

Es bleibt mir noch der Vorgang zu schildern, durch den eine solche Bindung jähling, man möchte sagen explosiv, entsteht und, eh man 's gedacht, zwei Individuen für immer aneinander kettet.

Me falta ahora decir cómo ese vínculo se forma de golpe, casi podríamos decir explosivamente, y en un abrir y cerrar de ojos dos individuos quedan unidos para siempre. (Lorenz, Takzvané zlo)

Es gibt + zu + infinitiv

Jelikož vazbu *es gibt / gibt es* lze užívat samostatně ve významu *je, existuje*, korpus nalezl 286 výskytů, z nichž tři byly infinitivní konstrukce.

„**Gibt es denn da so viel zu schreiben?**“ *fragte Karl.*

- *¿Tanto hay aquí para escribir? - preguntó Karl.* (Kafka, Amerika)

Was gibt es da zu verwechseln!

¿Cómo se te podría confundir? (Kafka, Amerika)

Sein + zu + infinitiv

Poslední infinitivní konstrukcí, kterou bychom rádi zanalyzovali, je sloveso *sein + zu + infinitiv*. Tentokrát jsme zadali pokročilejší dotazy¹⁵⁰, díky nimž jsme našli 25 výskytů, z toho 17 pro nás relevantních.

Zřejmě by se výsledky daly shrnout více způsoby, my se je pokusíme rozdělit do několika kategorií následovně¹⁵¹:

- SE

V 10 případech byl přísudek tvořen vyčasovaným slovesem a zvratným *se*, z toho šestkrát bylo již zmíněným časovaným slovesem *poder* ve 3. os. sg. nebo pl. v indefinidu (1) a imperfektu (5). Dvakrát bylo slovesem *oir*, vždy v 3. os. sg. a v obou časech. Dalšími slovesy bylo *dejar* a *responder*.

- HABER

Sloveso *haber* se objevilo celkem ve 3 výskytech, dvakrát ve tvaru *había que*, jednou ve tvaru *hubo*.

¹⁵⁰ [tag="P.*"] [lemma="sein"] [word="zu"] [tag="VINF.*"] a
[tag="N.*"] [lemma="sein"] [word="zu"] [tag="VINF.*"]

¹⁵¹ Několik společných příkladů pro všechny tři jazyky uvedeme až závěrem podkapitoly.

- JINÉ

V jednom případě byla tato konstrukce vyřešena přidavným jménem *soportable*, 3 překlady jsou řešeny jinak než možným překladem.

Pokud bychom se krátce zastavili u českých překladů, které bychom taktéž mohli rozčlenit do tří kategorií.

- JE + INFINITIV

Hned šestkrát bylo k překladu použito sloveso být v přítomném i minulém čase osoby *ono*. Čtyřikrát bylo daným slovesem v infinitivu *vidět*, dvakrát *slyšet*.

- SLOVESO DÁT SE

Čtyřikrát jsme našli překlad pomocí slovesa *dát se*, taktéž v přítomném i minulém čase, většinou v osobě *ono*.

- JINÉ

K této kategorii řadíme výskyty, které se objevily pouze jednou, jako např. *lze, stačilo, se vyskytl* (do španělštiny přeloženo výrazem *hubo*) nebo *ozval se, slyšel jsem*. Dvakrát opět došlo k překladu, který nelze nikterak zařadit.

nur der Flur war zu durchqueren...

sólo había que atravesar el pasillo...

stačilo přejít průjezd... (Kafka, Zámek)

Potters krähende Stimme war zu hören.

Se oyó la voz graznadora de Potter.

Ozval se Porterův krákvavý hlas. (Remarque, Tři kamarádi)

Nur ein einziger älterer Mann war zu sehen, er stand ein wenig abseits.

Sólo se podía ver a un hombre de más edad que permanecía un poco alejado.

Jen jediného staršího muže bylo vidět, stál trochu stranou. (Kafka, Amerika)

Daraus war zu schließen, daß es in ihrer Art eine ganz andere Müdigkeit war als jene K.s.

De eso se podía deducir que era un cansancio diferente al de K.

Z toho se dalo soudit, že to je úplně jiná únava než K - ova. (Kafka, Zámek)

Německá konstrukce *sein + zu + infinitiv* téměř až nápadně připomíná španělskou konstrukci slovesa *ser + de + infinitiv*, které, nutno přiznat, jsme v přehledové části nevěnovali žádnou pozornost.

Touto případovou studií nám vyplynula zajímavost, že ačkoli má německá konstrukce svůj španělský protějšek (v podstatě totožný formou i významem), nebyl použit ani jednou. Podle výsledků této studie, i když s velmi nízkým vzorkem, a podle četnosti výskytů vazeb *es de a son de* v InterCorp (konkrétně 0), že se nejedná o příliš užívanou konstrukci.

8.3 Einer

Stejně jako ve španělštině, tak i v němčině jsme provedli menší analýzu lexikálního vyjádření impersonálnosti, tedy zájmena *einer*. Postup byl jako obvykle a záměr byl i přes již zmíněná rizika zjistit, zda se *einer* překládá i jinými než předvídatelným španělským ekvivalentem *uno*, popř. v jaké míře.

Korpus vyhledal pouze 40 výskytů, z nichž nejčastějším překladem bylo zájmeno *uno* v různých podobách. Devětkrát samotné, jedenáctkrát v kombinaci např. *uno de ellos*, *uno de nosotros*, atd. a jedenkrát v plurálu, tedy *unos*, jednou *cada uno*.

Čtyřikrát se objevil překlad pomocí *alguien*, dvakrát *alguno*.

Po jednom výskytu měla zájmena *quien* a podstatné jméno *un hombre*, taktéž sloveso ve formě 1. os. pl. Osm překladů jsme nezařadili.

*Nur **einer** sagte zögernd, natürlich sei Klamm unentbehrlich, im Schloß wie im Dorf.*

*Sólo **uno** dijo algo vacilante que, naturalmente, Klamm era indispensable, tanto en el castillo como en el pueblo.* (Kafka, Zámek)

*Manch **einer** mag nun glauben, daß jener Vertrag in doppelter Ausfertigung, den...*

*No faltará **quien** crea ahora que aquel contrato que firmé en dos ejemplares...*

***Leckdo** by si snad mohl myslet, že ta smlouva ve dvojím provedení* (Grass, Plechový bubínek)

Co se češtiny týče, největší zastoupení (22) měl výraz *jeden*, objevil se ale i *někdo*, *leckdo*, *člověk* a jiné.

9. Závěr

Naše diplomová práce potvrzuje, že jazyky disponují bohatým repertoárem prostředků sloužících k vyjadřování impersonálnosti, nevyužívají ho ale stejným způsobem. Pokusili jsme se popsat, jaké podoby nabývá vyjadřování impersonálnosti ve španělštině, němčině a češtině, nejprve monograficky v jednotlivých jazycích, poté na základě materiálu získaného z paralelního korpusu InterCorp.

Nejprve jsme se věnovali základním otázkám spjatým s tímto tématem: typům podmětu, pojmům spojeným s vyjadřováním impersonálnosti i tomu, kdy, k čemu a jak se takové zevšeobecnování používá. Důsledně jsme přitom přihlíželi k rozdílům mezi jazyky. Zatímco ve španělštině a češtině není vyjádření podmětu nutné, v němčině ano, což je skutečnost rozšiřující výčet možností vyjádření všeobecnosti minimálně o osobní zájmeno *es* (ono), které má hned několik funkcí, jež jsme si taktéž nastínili a vybrali ty relevantní pro naši práci.

Poté, co jsme si ozřejmili různé obecné pojmy a koncepce vnímání podmětu, jsme pomocí různých dostupných gramatik španělského, německého a českého jazyka shrnuli většinu možností, kterými lze vyjádřit ve větě impersonálnost a za jakých okolností. Největší pozornost jsme věnovali výrazům, které v druhém jazyce nemají izomorfii, tj. stejně tvořený protějšek. Konkrétně jde o německý neurčitý osobní podmět *man* a částečně španělskou konstrukci *hay que*, jejíž potencionální ekvivalent v podobě infinitivní konstrukce *es gilt se* zjevně neuzívá v takové míře. Z češtiny bychom sem mohli zahrnout především rozmanitou paletu neurčitých zájmen, která se v ostatních jazycích nezdá být tak bohatá.

Pro případové studie ve španělském jazyce jsme vybrali konstrukci *hay que*, neosobní *se* v kombinaci se substantivem v plurálu a z lexikálních prostředků pak zájmena *uno* a *alguien*. Vzali jsme v potaz několik rizik, která s sebou taková studie přináší, některá se bohužel naplnila, jiná nikoli. Jako příklad můžeme uvést velikost korpusu (některých jevů se nenašlo ani 100), neosobní *se* se substantivem v plurálu bylo v InterCorpu nemožné najít. Na podobná úskalí jsme narazili i při studii německých výrazů impersonálnosti a hledání jejich španělských protějšků. Například konstrukce *es gilt + zu + infinitiv* čítala také méně než 10 výskytů.

Některé případy jsme doplnili i o české protějšky, protože jak jsme již v úvodu zmínili, jako rodilým mluvčím českého jazyka nám rychle vyvstane otázka, jak by asi zněl překlad do češtiny. Naše očekávání rozmanitosti překladu se potvrdilo především u větších vzorků a případů, jež nemají ve druhém jazyce přímý ekvivalent. Další předpoklad, totiž že případy, které mají svůj přímý protějšek, se budou překládat především jeho pomocí, byl potvrzen jen

zčásti, neboť v jednom případě (španělské *uno*) tomu tak nebylo. Materiál z korpusu ukazuje i další možnosti překladu a vynalézavost překladatelů, kteří někdy použili úplně jiné prostředky, popř. impersonálnost zcela potlačili.

Ačkoli jsme se v úvodu domnívali, že pro diplomovou práci budou nejpříhodnější jevy, kterými druhý jazyk nedisponuje, případová studie nám ukázala, že i tzv. izomorfní jevy nám mají co nabídnout. Konkrétně *hay que, sein + zu + infinitiv* a již zmíněné *uno* jsou případy, pro které by bylo možné najít přímé překlady (*es gilt + zu + infinitiv, ser + de + infinitiv, ...*), ty ovšem podle našeho zdroje nebyly užity vůbec nebo jen v malé míře. I když tedy hovoříme o přímém protějšku, nikdy není jisté, že bude opravdu nejvíce užíván. Důvodem může být stylistika, jev se užívá pouze ve specifickém kontextu, je již zastaralý, popř. jazyková ekonomie.

Úplným závěrem lze konstatovat, že impersonálnost v jazyce má velmi široký rozptyl ve způsobech svého užití a je neodmyslitelnou součástí běžného vyjadřování každého z nás.

10. Bibliografie

ALEMANOLOGIA. [online]. [vid. 8. 7. 2024]. Dostupné na:
<https://alemanologia.com/man-en-aleman/>

ALEMANSENCILLO. [online]. [vid. 8. 7. 2024]. Dostupné na:
<https://www.alemansencillo.com/man>

APRENDEALEMAN. [online]. [vid. 8. 7. 2024]. Dostupné na:
<https://aprendealeman.net/man/>

Benko, V.: *Araneum Hispanicum Maius, verze 15.04*. Ústav Českého národního korpusu FF UK, Praha 2015. Dostupný z WWW: <http://www.korpus.cz>

BÜLOW, Frank – SCHMIDT, Michael. 2007. *Velká německá gramatika*. Brno: Computer Press, a.s. ISBN 978-80-251-1852-8

ČECHOVÁ, Marie a kol. 2011. *ČEŠTINA – řeč a jazyk*. Praha: SPN – pedagogické nakladatelství, a. s. ISBN 978-80-7235-413-9

ČERMÁK, František. 1995. Jazykový korpus: Prostředek a zdroj poznání. *Slovo a slovesnost*. 1995, roč. 56, č. 2, s. 119 – 140. ISSN 0037-7031

Čermák, P. – Vavřín, M. – Zasina, A. J.: *Korpus InterCorp – španělština, verze 16 z 12. 10. 2023*. Ústav Českého národního korpusu FF UK, Praha 2023. Dostupný z WWW <http://www.korpus.cz>

ČESKOSLOVENSKÁ AKADEMIE VĚD. ÚSTAV PRO JAZYK ČESKÝ ČSAV. 1987. *MLUVNICE ČEŠTINY (3) Skladba*. Praha: Academia.

Der Duden in 12 Bänden: das Standardwerk zur deutschen Sprache. Band 4, Grammatik der deutschen Gegenwartssprache. 2009. Berlin: Dudenverlag. ISBN: 978-3-411-04048-3

Dovadil, V. – Káňa, T. – Peloušková, H. – Zbytovský, Š. – Vavřín, M. – Zasina, A. J.: *Korpus InterCorp – němčina, verze 16 z 12. 10. 2023*. Ústav Českého národního korpusu FF UK, Praha 2023. Dostupný z WWW <http://www.korpus.cz>

EISENBERG, Peter. 1994. Grundriss der deutschen Grammatik. Dritte Auflage. Stuttgart: Verlag J. B. Metzler. ISBN 3-476-01232-8

ENGEL, Ulrich. 2004. Deutsche Grammatik – Neubearbeitung-. München: IUDICIUM. ISBN 3-89129-919-2

ESCANDELL VIDAL, M. Victoria – LEONETTI, Manuel – SÁNCHEZ LÓPEZ, Cristina. 2011. 60 problemas de gramática dedicados a Ignacio Bosque. Madrid: Akal. ISBN 978-84-460-3427-8

HELBIG, Gerhard – BUSCHA, Joachim. 2013. Deutsche Grammatik. München: Klett-Langenscheidt GmbH. ISBN 978-3-12-606365-4

KOITHAN, Ute a kol. 2015. Aspekte neu. *Mittelstufe Deutsch. Lehr-und Arbeitsbuch, Teil 1 B2*. München: Klett-Langenscheidt GmbH. ISBN 978-3-12-605027-2

MOLINER, María. 2007. Diccionario de uso del español a-i. Madrid. Editorial Gredos, S.AU. ISBN 978-84-249-2886-5

MOLINER, María. 2007. Diccionario de uso del español j-z. Madrid. Editorial Gredos, S.AU. ISBN 978-84-249-2886-5

POVEJŠIL, Jaromír. 1994. Mluvnice současné němčiny. Praha: Academia. ISBN 80-200-0076-3

REAL ACADEMIA ESPAÑOLA – COLECCIÓN NEBRIJA Y BELLO. ALARCOS LLORACH, Emilio. 2000. Gramática de la lengua española. Madrid: Editorial Espasa-Calpe, S. A. ISBN: 84-239-7922-9

REAL ACADEMIA ESPAÑOLA. Diccionario panhispánico de dudas. Disponible en: <https://www.rae.es/dpd/se>

REAL ACADEMIA ESPAÑOLA. 2013. El buen uso del español. Barcelona. Espasa Libros, S.L.U. ISBN 978-84-670-3993-1

REAL ACADEMIA ESPAÑOLA. 1973. Esbozo de una Nueva gramática de la lengua española, Manual. Madrid, Espasa Calpe, S.A. ISBN 84-239-4759-9

REAL ACADEMIA ESPAÑOLA. 2010. Nueva gramática de la lengua española, Manual. Manual. Madrid: Espasa Libros, S. L. U. ISBN: 978-84-670-3281-9

ŠTÍCHA, František. 2015. Česko-německá srovnávací gramatika. Praha: Academia. ISBN 978-80-200-2378-0

ŠTÍCHA, František a kol. 2013. Akademická gramatika spisovné češtiny. Praha: Academia. ISBN 978-80-200-2205-9

THOMAS D., McALISTER I.. Manual de gramática básica y avanzada del español.

University of Massachusetts Amherst. *El uso de SE*. Dostupné na:

<http://openbooks.library.umass.edu/gramatica-espanol/chapter/gramatica-avanzada-3-5-uso-de-se/>

ZAVADIL Bohumil, ČERMÁK Petr. 2010. Mluvnice současné španělštiny (*Lingvisticky interpretační přístup*). Praha: Karolinum. ISBN: 978-80-246-1641-4